

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก่อนจะศึกษาเรื่อง การเพิ่มศักยภาพด้านความรู้ในบทนี้จะได้กล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม คุณลักษณะแรงงานที่พึงประสงค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับเนื้อหา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

อาเซียน (ASEAN) หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2510 สมาชิกเริ่มแรกมี 6 ประเทศ คือ บรูไน ดารุสซาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ภายหลังได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม หรือที่เรียกกันว่า CLMV ดังแสดงในรูปที่ 2.1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และได้มีการรวมกลุ่มเพื่อขยายความร่วมมือและการค้าระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้นโดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี 2535

รูปที่ 2.1 ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน (ที่มา กรมอาเซียน, 2556 : 2)

ในปี 2546 อาเซียนได้กำหนดทิศทางที่แน่ชัดว่า ความร่วมมือจะต้องเดินทางไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ภายในปี 2558 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นหนึ่งในสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) อีกสองเสาหลัก คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) และได้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อการดำเนินงานไปสู่ประชาคมอาเซียน การที่อาเซียนจะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) อาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจ

ต่างๆ หรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

- (1) การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วม - ให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น
- (2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอาเซียน - การสร้างความสามารถในด้านต่างๆ เช่น นโยบายการแข่งขัน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ)
- (3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค - การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาชิก และลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่า และใหม่ เช่น การสนับสนุนการพัฒนา SMEs
- (4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก - การรวมกลุ่มเข้ากับประชาคมโลก โดยเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรี และการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่าย เป็นต้น

2.1.1 ผลผูกพันต่อประเทศไทยในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ผลผูกพันต่อประเทศไทยในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(กรมอาเซียน, 2556 : 26) แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มดังนี้

- 1) การเปิดเสรีการค้าสินค้า ภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA)

มาตรการด้านภาษี อาเซียนมีเป้าหมายที่จะต้องดำเนินการยกเลิกภาษีสินค้าสำหรับกลุ่มอาเซียน 6 ภายในปี 2553 และสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ (CLMV) ภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งไทยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่ปี 2553 ดังนั้นสามารถกล่าวได้การรวมตัวกันเป็น AEC จึงไม่ทำให้ไทยต้องลดภาษีสินค้าใดๆ เพิ่มเติมอีกโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมในปี 2558

มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBs) อาเซียนได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีการลดมาตรการ NTMs โดยได้ไทยได้ผูกพันการยกเลิกมาตรการ NTMs ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการโควตาภาษีของสินค้าเกษตร 3 ชุด โดยต้องยกเลิกมาตรการโควตาในปี 2551 2552 และ 2553 ในขณะนี้ประเทศไทยได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้วเกือบทั้งหมด ยังขาดเพียงแต่ข้าวที่กำลังอยู่ระหว่างการหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางและมาตรการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการยกเลิกมาตรการดังกล่าว

- 2) การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของนักลงทุนอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2553 ในสาขาบริการสำคัญ (Priority Integration Sector) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุภาพ และสาขาการท่องเที่ยว ภายในปี 2556 ในสาขาโลจิสติกส์ และภายในปี 2558 ในสาขาบริการอื่น ๆ ทุกสาขา ทั้งนี้สามารถยกเว้นสาขาที่อ่อนไหวได้

- 3) การเปิดเสรีการลงทุน ในสาขาอุตสาหกรรมที่ตกลงกันและการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

- 4) การเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย จะเปิดเสรียิ่งขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้สมาชิกมีมาตรการปกป้องที่เพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบ

- 5) การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี โดยให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ

6) การดำเนินการตามความร่วมมือรายสาขาอื่น ๆ เช่น ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ ความร่วมมือด้าน SMEs การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน (คมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ พลังงาน) เป็นต้น

2.1.2 ความเกี่ยวข้องและบทบาทของกระทรวงอุตสาหกรรมในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ความเกี่ยวข้องและบทบาทของกระทรวงอุตสาหกรรมในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (กรมอาเซียน, 2556 : 44) มีดังนี้

1) สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) ได้เข้าร่วมในการเจรจา/เสนอแนะท่าทีเพื่อกำหนดระยะเวลาในการลดภาษี และกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าที่เหมาะสมในการเปิดเสรีสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation Scheme) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของอาเซียน และสนับสนุนการแบ่งผลิตและการใช้วัตถุดิบในภูมิภาค

2) สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) เป็นหน่วยงานหลักฝ่ายไทย ซึ่งรับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกด้านการค้า ลดอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Technical Barriers to Trade: TBT) ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

3) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (สกท.) เป็นหน่วยงานหลักฝ่ายไทยที่รับผิดชอบเรื่องการเปิดเสรีสาขาการลงทุน

4) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.) รับผิดชอบความร่วมมือด้านแร่ธาตุของอาเซียน

5) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) เป็นผู้แทนไทยเข้าร่วมกำหนดแผนงานความร่วมมือและดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอาเซียน

2.1.3 อุตสาหกรรมขนาดกลางขนาดย่อมไทยกับการก้าวสู่ AEC

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2555) ได้กำหนดทิศทางเป็นที่ชัดเจนว่า AEC จะเป็นบริบทใหม่สำหรับการประกอบธุรกิจของ SME ไทยต่อไปในอนาคตข้างหน้า ดังนั้นการจัดทำแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานส่งเสริม SME ของประเทศ จึงได้ให้น้ำหนักความสำคัญต่อเรื่องนี้เป็นอย่างมาก โดยมีการกำหนดทิศทางการส่งเสริมและพัฒนา SME ในการสร้างความพร้อมรับความท้าทายที่จะเกิดขึ้น และเสริมสร้างความสามารถในการใช้ประโยชน์จาก AEC ที่สำคัญดังนี้

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับ SME เกี่ยวกับข้อตกลงต่างๆ ภายใต้อาเซียน เป็นเรื่องที่สำคัญและสำคัญมาก เนื่องจากทุกวันนี้ SME ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่า AEC คืออะไร หรือส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ AEC ก็เขายังไม่รู้ว่าแล้วจะมีผลกระทบอย่างไร จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ SME มีทั้งความรู้ในภาพกว้างของ AEC และมีความเข้าใจเชิงลึกถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในธุรกิจของตนเอง

2) การศึกษาโอกาสและผลกระทบที่จะเกิดกับธุรกิจ SME ในสาขาต่างๆ โดยมุ่งเน้นสาขาที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบ เช่น ธุรกิจสาขาบริการ ซึ่งข้อตกลงภายใต้ AEC จะมีการเปิดเสรีในระดับที่สูงมาก และมีโอกาสที่การแข่งขันจะรุนแรงขึ้นมาก ซึ่งในปัจจุบัน

3) การสนับสนุนให้ SME สามารถใช้สิทธิประโยชน์จากข้อตกลงได้มากขึ้น ทั้งที่เป็นสิทธิประโยชน์ทางภาษีและที่ไม่ใช่ภาษี โดยมุ่งส่งเสริมให้เกิดความสะดวกแก่ SME ในการขอรับสิทธิประโยชน์ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้าให้กับ SME ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับ SME ได้

4) การจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบแก่ SME ที่ได้รับผลกระทบ เป็นที่แน่นอนว่าหลังจากเปิด AEC อย่างเต็มรูปแบบ SME บางรายต้องได้รับผลกระทบ ไม่สามารถแข่งขันกับธุรกิจต่างชาติที่เข้ามาได้ ก็จะมีการสนับสนุนให้มีบริการให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนการดำเนินธุรกิจ รวมถึงการสนับสนุนให้แหล่งเงินทุนในการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนการดำเนินธุรกิจ

5) การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการลงทุนในต่างประเทศ ปัจจุบัน SME ไทยยังมีการขยายธุรกิจไปในต่างประเทศน้อย ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสและขั้นตอนการลงทุนในต่างประเทศ หรือไม่มีสิทธิประโยชน์จูงใจที่เพียงพอ จึงได้กำหนดให้มีการส่งเสริมโอกาสให้กับ SME ในการแสวงหาแหล่งการลงทุนในต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นทั้งการลงทุนในการขยายหรือย้ายฐานการผลิตเพื่อแสวงหาปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำกว่า และการลงทุนเปิดธุรกิจบริการที่ประเทศไทยมีศักยภาพ เช่น ร้านอาหาร สปา ร้านนวดไทย เป็นต้น โดยสนับสนุนให้มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนที่เหมาะสมสำหรับ SME ไทย

6) การส่งเสริมการสร้างพันธมิตรหรือเครือข่ายทางธุรกิจให้กับ SME ไทยกับธุรกิจอาเซียน ทั้งในรูปแบบเครือข่ายการผลิตภายในอาเซียน พันธมิตรในการทำตลาดร่วมกันในอาเซียน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะช่วยให้ธุรกิจภายในอาเซียนช่วยกันเสริมจุดอ่อนและสร้างจุดแข็งในเวทีการค้าโลกได้มากขึ้น เครือข่ายการผลิตในอาเซียนจะทำให้สามารถเชื่อมโยงความสามารถของแต่ละประเทศมาใช้ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ศักยภาพของอาเซียนเข้มแข็งขึ้น

7) ประเด็นสุดท้ายที่อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับ SME โดยตรง แต่จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ SME ไทยยังคงรักษาตลาดในประเทศไว้ได้ ก็คือ การรณรงค์สร้างความเชื่อมั่นและจิตสำนึกให้กับผู้บริโภคในการใช้สินค้าและบริการของ SME ไทย ซึ่งจะช่วยให้ SME ไทยสามารถรักษารฐานตลาดในประเทศไทยไว้ได้ในระดับหนึ่ง

AEC เป็นก้าวที่สำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างและสถานภาพเศรษฐกิจของไทยต่อจากนี้ไป แต่ก็ไม่ใช่ความเติบโตจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของไทยจะหยุดอยู่เพียงอาเซียนเท่านั้น ภูมิภาคอาเซียนยังคงแสวงหาความก้าวหน้ามากขึ้นจากการทำความตกลงทางการค้าที่ขยายวงกว้างไปสู่คู่ค้าที่สำคัญ ทั้ง ASEAN+3 และ ASEAN+6 ซึ่งแน่นอนว่าโอกาสและความเสี่ยงย่อมมาพร้อมกัน ดังนั้น SME ไทยจะต้องพยายามศึกษาและปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่กำลังเคลื่อนเข้ามาอย่างรวดเร็ว (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2555)

2.1.4 ผลกระทบของ AEC และการปรับตัวของอุตสาหกรรมไทย

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (2557) ได้กล่าวถึงผลกระทบของ AEC ได้แก่
ผลกระทบเชิงบวก มีดังต่อไปนี้

1) การลดและยกเลิกมาตรการทางภาษีในปี 2553 เป็นร้อยละ 0 ทั้งหมดยกเว้นรายการสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวมาก (Sensitive and Highly Sensitive) ของกลุ่มอาเซียน 6 รวมทั้งประเทศไทย และ 2558 สำหรับกลุ่ม CLMV เป็นการอุปสรรคทางการค้าและส่งเสริมให้อาเซียนเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ เป็นการเพิ่มโอกาสในการส่งออกของไทย

2) ต้นทุนในการผลิตของไทยต่ำลง สามารถนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลางที่ใช้ในการผลิตได้ในราคาที่ถูกลง

3) เป็นการสร้างเสริมโอกาสการลงทุนเมื่อประเทศอาเซียนมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้เสรีมากยิ่งขึ้น

4) เพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย เมื่อมีการใช้ทรัพยากรการผลิตร่วมกัน/เป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่น ๆ

5) เพิ่มอำนาจการต่อรองของไทยในเวทีการค้าโลก

ผลกระทบเชิงลบ มีดังต่อไปนี้

1) สินค้าของประเทศอาเซียนอื่นเข้าสู่ตลาดไทยได้โดยไม่มีภาระภาษี ทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องแข่งขันมากขึ้น แต่ที่ผ่านมามีมูลค่าการส่งออกไปยังอาเซียนสูงกว่าการนำเข้าจากอาเซียน

2) ในด้านการลงทุน หากประเทศไทยไม่มีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน (Labor productivity) และไม่มีการปรับปรุงกฎระเบียบกฎหมายให้มีความทันสมัยไม่เป็นอุปสรรคต่อนักลงทุน อาจทำให้มีการย้ายฐานการผลิตจากประเทศไทยไปยังประเทศอื่นๆ ใน ASEAN ที่เหมาะสมกว่า

3) การเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี อาจทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานมีฝีมือของไทยไปประเทศที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน และต้องจ้างแรงงานต่างด้าวจากประเทศที่ค่าแรงถูกกว่าเข้ามา อาจก่อปัญหาด้านสังคม และเนื่องจากทิศทางนโยบายของไทยคือการเป็น “รัฐสวัสดิการ” ทำให้งบประมาณของรัฐส่วนหนึ่งจะไปเป็นสวัสดิการของแรงงานต่างด้าว

4) ตลาดสินค้าในประเทศ (Domestic Market) หากตลาดภายในของไทยยังไม่มีกลไกในการป้องกันไม่ให้สินค้าคุณภาพต่ำกว่าที่ผลิตได้ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นเข้ามาขายในประเทศมากขึ้น ก็จะทำให้แนวโน้มนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยที่มีเป้าหมายในการพัฒนาในอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพสูงขึ้นอาจเกิดปัญหาอุปสรรคได้ เนื่องจากไม่มีตลาดภายในประเทศรองรับ รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแก่ผู้ประกอบการไทยในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตได้

ภาคอุตสาหกรรมไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัวดังนี้

1) การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในด้านแรงงาน เทคโนโลยี รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการในตลาดโลก เพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้

2) การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ

- 3) หาดตลาดส่งออก ปรับปรุงการผลิตให้สามารถปฏิบัติตามกฎถิ่นกำเนิดสินค้าของอาเซียนได้ รวมถึงการบริหารจัดการ การจัดหาวัตถุดิบราคาถูกและมีคุณภาพดีในภูมิภาค
- 4) การปรับปรุงโครงสร้างภาษีของไทยทั้งระบบเพื่อให้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการไทย
- 5) ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการผลิต (Production Network) เพื่อให้สามารถสร้าง Economy of Scale เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก
- 6) ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม
- 7) มีกลไกที่ก่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าสู่ตลาดภายในประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

จากแนวคิดเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผู้วิจัยสรุปว่า การรวมตัวกันของกลุ่มประเทศ 10 ประเทศในอาเซียน เพื่อนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ภายในปี 2558 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นหนึ่งในสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) อีกสองเสาหลัก คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) และได้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อดำเนินงานไปสู่ประชาคมอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

- 1) การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วม - ให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น
- 2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอาเซียน - การสร้างความสามารถในด้านต่างๆ เช่น นโยบายการแข่งขัน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ)
- 3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค - การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาชิก และลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่า และใหม่ เช่น การสนับสนุนการพัฒนา SMEs
- 4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก - การรวมกลุ่มเข้ากับประชาคมโลก

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้องค์ประกอบที่นำมาใช้ในการศึกษา ดังนี้

2.2.1 ความหมายของความรู้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 44) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความรู้หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษา หรือค้นคว้า หรือความรู้เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

ประภาพรเพ็ญ สุวรรณ (2533:48) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้ เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็นได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหาล้วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน การแปล ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการ

เขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของ ตนเอง และ การให้ความหมาย ที่แสดงออกมา ในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ คัดคะแนน หรือการคาดหมายว่าจะ เกิดอะไรขึ้น

บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2535 : 7) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง การระลึกถึง เรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้ว และรวมถึงการจำเนื้อเรื่องต่าง ๆ

ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์ (2540:24) ได้กล่าวถึงการวัดความรู้ว่า การวัดความรู้เป็นการวัดระดับ ความจำ ความสามารถในการคิดเข้าใจกับข้อเท็จจริงที่ได้รับการศึกษาและประสบการณ์เดิมโดย ผ่านการทดสอบคุณภาพแล้ว จะแยกคนที่มีความรู้ กับไม่มีความรู้ออกจากกันได้ระดับหนึ่ง

เกษม วัฒนชัย (2544 : 39-40) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง การรวบรวมความคิด ของมนุษย์ จัดให้เป็นหมวดหมู่และประมวลสาระที่สอดคล้องกัน โดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น สิ่งที่เป็นสาระที่สอดคล้องกัน โดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสิ่งที่เป็นสาระในระบบข้อมูล ข่าวสาร

บุญชม ศรีสะอาด (2553: 58) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่าความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งเป็นความสามารถทางสมองในอันที่จะทรงไว้หรือรักษาไว้ ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลรับรู้เข้าใจใน สมอง การวัดว่าบุคคลมีความสามารถในการจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น วัดได้จาก ความสามารถในการระลึกได้ของบุคคลนั้น

จากความหมายที่มีผู้กล่าวไว้ในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึงข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดของเรื่องราวและการกระทำต่าง ๆ ที่บุคคลได้ประสบมาและเก็บสะสมไว้ เป็นความจำที่สามารถถ่ายทอดต่อไปได้และสามารถวัดความรู้ได้โดยการระลึกถึงเรื่องเหล่านั้นแล้ว แสดงออกมา

2.2.2 ระดับของความรู้

ความรู้มีอยู่มากมายรอบๆ ตัวเรา และสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ (มนตรี จุฬาวัด นทล : 2537)

ระดับแรก ความรู้เกี่ยวกับสิ่งรอบตัวเรา ซึ่งสามารถรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัส มองเห็นได้ยิน ดมกลิ่น และลิ้มรสได้ เช่น ความร้อน - เย็น ความสว่าง - มืด เสียง ดัง-เบา กลิ่นหอม-เหม็น และรส เค็ม-หวาน เป็นต้น ความรู้ระดับต้นนี้อาจเรียกว่า ความรู้สีก

ระดับที่สอง ได้แก่ ความรู้ด้านภาษา ซึ่งจะให้อ่านและเขียนหนังสือได้ ฟังเข้าใจฟังวิทยุและ ดูทีวีรู้เรื่อง ตลอดจนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สะสมและตกทอดกันมา

ระดับที่สาม ได้แก่ ความรู้ด้านวิชาการ ซึ่งได้จากการศึกษาเล่าเรียน ทำให้คิดเลขเป็นคำนวณ ดอกเบี้ยได้ ออกแบบอาคารได้ เขียนบทละครได้ ใช้คอมพิวเตอร์เป็น รู้กฎหมายบ้านเมือง รู้จัก กฎเกณฑ์ ทางฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ เคมี และชีววิทยา วินิจฉัยโรคและรู้วิธีรักษาโรค เป็นต้น

ความรู้วิชาการเหล่านี้ มักจะต้องเรียนรู้จากครู อาจารย์ เอกสาร ตำราทางวิชาการหรือผู้ที่รู้ เรื่องนั้นมาก่อน

ระดับที่สี่ ได้แก่ ความรู้ใหม่ เป็นความรู้ที่ไม่เคยมีอยู่ก่อน ได้มาโดยการค้นคว้าวิจัย การคิดค้น กระบวนการใหม่ และควรจะหาแนวทางในการนำความรู้ใหม่ไปใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการพัฒนา

บลูม (2519) ได้ทำการศึกษาและจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้ โดยเรียงตามลำดับชั้นความสามารถจากต่ำไปสูง ดังนี้

1) ความรู้เฉพาะเรื่อง (Knowledge of Specifics) เป็นความสามารถที่จะจดจำได้ในสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง ความรู้ในระดับนี้เป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถรับความรู้ที่ซับซ้อนต่อไป แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

- (1) ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม
- (2) ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะ

2) ความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการและกระบวนการ (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) ลำดับขั้นตอนและวิธีการของแต่ละเรื่อง แยกเป็น 5 ระดับย่อย คือ

- (1) ความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน
- (2) ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มและลำดับขั้น
- (3) ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท
- (4) ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ต่าง ๆ
- (5) ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธี

3) ความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง (Knowledge of Universals and Abstraction in a Field) เป็นการจำข้อสรุปหรือหลักเกณฑ์ใหญ่ของเนื้อหาวิชานั้น ๆ โดยโครงการ วิธีการและปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือความคิดต่าง ๆ ถูกจัดรวบรวมขึ้นมาเป็นทฤษฎี โครงสร้าง และหลักการที่ใช้ใน แต่ละสาขาวิชาหรือใช้ในการแก้ปัญหา ความรู้ในระดับนี้มีความซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 ระดับย่อย คือ

- (1) ความรู้เกี่ยวกับหลักการวิชาและการขยายหลักวิชา
- (2) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

Deshaw (อ้างถึงใน วิชัย ดิสระ, 2535: 90-91) ได้แบ่งระดับความรู้จากระดับต่ำสุดไปสูงสุด ดังนี้ข้อเท็จจริง (Fact) คือเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะนามธรรมขั้นต่ำสุด ความคิดรวบยอด (Concept) คือคำใดคำหนึ่งหรือประโยคที่แสดงถึงลักษณะรวมเด่นชัดของสิ่งต่าง ๆ หลักการหรือเหตุผล (Generalization) คือ ประโยคบอกเล่าที่พยายามอธิบายความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสถานการณ์ความรู้ ความคิดรวบยอดนั้น ๆ กฎเกณฑ์ (Principle) คือ ประโยคบอกเล่าของความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมที่เป็นจริงตามความคิดรวบยอด และหลักการที่สามารถทดสอบได้มาเป็นเวลานานพอสมควร

อนันต์ ศรีโสภา (2525: 14-15) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึงความจำในสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนแต่ให้ความหมายของความเข้าใจว่า ความเข้าใจในความหมายของสิ่งนั้นนอกจากนี้ยังกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ไว้ดังนี้ความรู้ หมายถึงความสามารถในทางพุทธิปัญญาประกอบด้วยความรู้ความสามารถ และทักษะต่างๆทางสมองแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนซึ่งเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายากดังต่อไปนี้

1) ความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความของสิ่งต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่จะใช้เกี่ยวกับเฉพาะสิ่ง

(1) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ เช่น ความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับความจริงต่าง ๆ ได้แก่เวลาเหตุการณ์ บุคคล สถานที่, แหล่งกำเนิด ฯลฯ

(2) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้ม และการจัดลำดับ และความรู้เกี่ยวกับการจำแนก และแบ่งประเภทของสิ่งของตลอดจนความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

(3) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิด และโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งความรู้เกี่ยวกับการใช้กฎนี้ในการบรรยายคุณค่าหรือพยากรณ์หรือตีความของสิ่งที่เราสังเกตเห็น

2) ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การมีความเข้าใจในความรู้ที่เรียนโดยสามารถอธิบายคำพูดของตนเอง

(1) การแปลจากแบบหนึ่งไปสู่แบบหนึ่งโดยรักษาความหมายไว้อย่างถูกต้อง

(2) การตีความหมาย การอธิบาย หรือเรียบเรียงเนื้อหาอันนั้นเสียใหม่ให้เข้าใจง่าย

(3) การขยายความการขยายความหมายของข้อมูลที่มีอยู่ให้ไกลกว่าเดิม

3) การนำความรู้ไปประยุกต์ (Application) หมายถึง ความสามารถที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในการประสบการณ์ชีวิตประจำวัน

4) การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถแบ่งส่วนที่ต้องเรียนรู้ออกเป็นส่วนย่อย และแสดงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้น

(1) การวิเคราะห์ส่วนประกอบต่าง ๆ

(2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น

(3) การวิเคราะห์หลัก หรือวิธีการรวบรวมส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น

5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งที่เรียน หรือประสบการณ์เข้าเป็นสิ่งใหม่

(1) การกระทำการที่เป็นสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจในความหมาย

(2) การกระทำที่เกี่ยวกับแผนงาน หรือข้อเสนอตามวิธีการต่าง ๆ

(3) การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ

6) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ความรู้ที่เรียนมาในการตัดสินวินิจฉัยคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้

(1) การตัดสินใจโดยอาศัยเหตุการณ์ภายในสิ่งนั้นเป็นเกณฑ์

(2) การตัดสินใจโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอกมาพิจารณา

2.2.3 การวัดความรู้

ชวาล แพร์ตูกุล (2526:61) อธิบายว่า การวัดความรู้ เป็นการวัดสมรรถภาพทางสมองด้านการระลึกออกมาของความทรงจำ เป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์หรือเคยเรียนรู้เคยเห็นและทำมาก่อน การวัดความรู้สามารถสร้างคำถามวัดสมรรถภาพได้หลายลักษณะลักษณะ

ของคำถามก็แตกต่างกันตามชนิดของความรู้ ความจำ แต่มีลักษณะร่วมกันคือ เป็นคำถามที่ให้ระลึกถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาที่จำได้

เยาวยดี วิบูลย์ศรี (2540: 99) กล่าวว่า การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถของบุคคลในการระลึกนึกถึงเรื่องราว หรือสิ่งที่เคยเรียนมาแล้วซึ่งคำถามที่ใช้ในระดับนี้ คือความจำ

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 96 - 104) กล่าวว่า การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถในการระลึกเรื่องราวข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ต่าง ๆ หรือเป็นการวัดการระลึกประสบการณ์เดิมที่บุคคลได้รับคำสอน การบอกกล่าว การฝึกฝนของผู้สอน รวมทั้งจากตำราจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยคำถามวัดความรู้ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1) ถามความรู้ในเนื้อหาเรื่อง เป็นการถามรายละเอียด ของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย ประกอบด้วยคำถามประเภทต่าง ๆ เช่น ศัพท์ นิยม กฎ ความจริง หรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ

2) ถามความรู้ในวิธีการดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ตามแบบแผนประเพณี ขั้นตอนของการปฏิบัติงานทั้งหลาย เช่นถามระเบียบแบบแผน ลำดับขั้น แนวโน้มการจัดประเภทและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ

3) ถามความรู้รวบยอด เป็นการถามความสามารถในการจดจำข้อสรุป หรือหลักการของเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานหาลักษณะร่วม เพื่อรวบรวมและย่อลงมาเป็นหลัก หรือหัวใจของเนื้อหา นั้น

2.2.4 เครื่องมือในการวัดความรู้

Brown, David L. (1983:57) ให้ความหมายว่า แบบทดสอบเป็นวิธีการเชิงระบบที่ใช้สำหรับวัดตัวอย่างพฤติกรรม ลักษณะแบบทดสอบมี 3 ประการคือ

1) แบบวิธีเชิงระบบ (Systematic procedure) หมายถึง แบบทดสอบที่มีกฎเกณฑ์แน่นอนเกี่ยวกับโครงสร้าง การบริหารการจัดการ และการให้คะแนน

2) เป็นการวัดพฤติกรรม (Behaviors) วัดพฤติกรรมที่วัดได้เท่านั้น โดยผู้ตอบจะสนองตอบต่อข้อคำถามที่กำหนดให้ มิใช่การวัดโดยตรง

3) แบบทดสอบ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ต้องการวัดพฤติกรรม (Sample of all items) หมายถึงแบบทดสอบเป็นตัวแทนของคำถามทั้งหมดที่ใช้วัดพฤติกรรมนั้น

บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2531 : 54) ให้ความหมายของแบบทดสอบว่า หมายถึงวิธีการเชิงระบบที่ใช้ในการเปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่สองบุคคลขึ้นไป ณ เวลาหนึ่งหรือของบุคคลเดียวหรือหลายคนในเวลาต่างกัน โดยจัดแบ่งแบบทดสอบตามลักษณะการตอบเป็น 3 ประเภทคือ

1) แบบทดสอบปฏิบัติ (Performance Test) เป็นการทดสอบด้วยการปฏิบัติลงมือกระทำ เช่นการแสดงละคร การช่างฝีมือ เป็นต้น

2) แบบทดสอบเขียนตอบ (Paper-pencil Test) เป็นแบบที่ใช้กันโดยทั่วไป ซึ่งใช้กระดาษและดินสอหรือปากกา โดยผู้ตอบเขียนตอบเองทั้งหมด

3) แบบทดสอบปากเปล่า (Oral Test) ผู้ตอบพูดแทนการเขียน เช่น การสัมภาษณ์

จำนง พรายแย้มแซ (2535 : 24-29) กล่าวว่า การวัดความรู้ในส่วนมากนิยมใช้แบบทดสอบ ซึ่งแบบทดสอบนี้เป็นเครื่องมือประเภทข้อเขียนที่นิยมใช้กันทั่ว ๆ ไป แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) แบบอัตนัย หรือแบบความเรียง โดยให้เขียนตอบเป็นข้อความสั้น ๆ ไม่เกิน 1-2 บรรทัด หรือเป็นข้อ ๆ ตามความเหมาะสม

2) แบบปรนัย แบ่งเป็น

(1) แบบเติมคำ หรือเติมข้อความให้สมบูรณ์ แบบทดสอบนี้เป็นการวัดความสามารถในการหาคำ หรือข้อความมาเติมลงในช่องว่างของประโยคที่กำหนดให้ถูกต้องแม่นยำ โดยไม่มีคำตอบใด ชี้นำมาก่อน

(2) แบบถูก-ผิด แบบทดสอบนี้วัดความสามารถในการพิจารณาข้อความที่กำหนดให้ว่าถูก หรือผิด ใช่หรือไม่ใช่ จากความสามารถที่เรียนรู้มาแล้ว โดยจะเป็นการวัดความจำและความคิด ในการออกแบบทดสอบควรต้องพิจารณาถึงข้อความจะต้องชัดเจน ถูกหรือผิดเพียงเรื่องเดียว สั้น กระชับรัดได้ใจความ และไม่ควรใช้คำปฏิเสธซ้อน

(3) แบบจับคู่ แบบทดสอบนี้เป็นลักษณะการวางข้อเท็จจริง เงื่อนไข คำ ตัวเลขหรือ สัญลักษณ์ไว้ 2 ด้านขนานกัน เป็นแถวตั้ง 2 แถว แล้วให้อ่านดูข้อเท็จจริงในแถวตั้งด้านหนึ่งว่ามีความ เกี่ยวข้อง จับคู่ได้พอดีกับข้อเท็จจริงในอีกแถวตั้งหนึ่ง โดยทั่วไปจะกำหนดให้ตัวเลือกในแถวตั้งด้าน หนึ่งน้อยกว่าอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้ได้ใช้ความสามารถในการจับคู่มากขึ้น

(4) แบบเลือกตอบ ข้อสอบแบบนี้เป็นข้อสอบที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถวัด ได้ครอบคลุมจุดประสงค์และตรวจให้คะแนนได้แน่นอน ลักษณะของข้อสอบประกอบด้วยส่วนข้อ คำถาม และตัวเลือก โดยตัวเลือกจะมีตัวเลือกที่เป็นตัวถูก และตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ผู้เขียนข้อสอบ ต้องมีความรู้ในวิชานั้นอย่างลึกซึ้ง และรู้วิธีการเขียนข้อสอบ โดยมีข้อควรพิจารณา คือ ในส่วนข้อ คำถามต้องชัดเจนเพียงหนึ่งเรื่อง ภาษาที่ใช้กะทัดรัดเหมาะสมกับระดับของผู้ตอบ ไม่ใช้คำปฏิเสธ หรือปฏิเสธซ้อนกัน และไม่ควรถามคำถามแบบท่องจำ และในส่วนตัวเลือกควรมีคำตอบถูกเพียง คำตอบเดียวที่มีความกะทัดรัด ไม่ชี้นำหรือแนะคำตอบ มีความเป็นอิสระจากกัน มีความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันเรียงตามลำดับตามปริมาณหรือตัวเลข ตัวลวงต้องมีความเป็นไปได้และกำหนดจำนวน ตัวเลือก 4 หรือ 5 ตัวเลือก

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ

แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ มีสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมายและประเภทของเจตคติ องค์ประกอบของเจตคติ คุณลักษณะของเจตคติ และการวัดเจตคติ

2.3.1 ความหมายและประเภทของเจตคติ

นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

Allport G. (1960) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เป็นสภาวะความพร้อมของจิตใจ ซึ่งเกิด จากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้เป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เจตคติจึงก่อรูปได้ดังนี้

1) เกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมในสังคม

2) การสร้างความรู้สึกจากประสบการณ์ของตนเอง

3) ประสบการณ์ที่ได้รับจากเดิม มีทั้งบวกและลบจะส่งผลถึงเจตคติต่อสิ่งใหม่ที่คล้ายคลึงกัน

4) การเลียนแบบบุคคลที่ตนเองให้ความสำคัญ และรับเอาเจตคตินั้นมาเป็นของตนเอง

Belkin, G.S & Skydell, R.H. (1979) ให้ความสำคัญของทัศนคติว่า เป็นแนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนองในทางที่พอใจหรือไม่พอใจต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

เจตคติจึงมีความหมายสรุปได้ดังนี้

1) ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หลังจากทีบุคคลได้รับหรือมีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้น ความรู้สึกนี้จึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ และสนับสนุน

(2) ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย และไม่สนับสนุน

(3) ความรู้สึกที่เป็นกลาง คือไม่มีความรู้สึกใด ๆ

2) บุคคลแสดงความรู้สึกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งแบ่งพฤติกรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ มีการกล่าวถึง สนับสนุน ทำทาง หน้าตา บอกความพึงพอใจ

(2) พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่แสดงออก หรือ ความรู้สึกที่เป็นกลาง

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544: 56) ได้สรุปความหมายของเจตคติ ดังนี้

1) ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หลังจากบุคคลได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้น ความรู้สึกนี้จึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วยชอบ และสนับสนุน

(2) ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบและไม่สนับสนุน

(3) ความรู้สึกที่เป็นกลางคือไม่มีความรู้สึกใดๆ

2) บุคคลแสดงความรู้สึกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งแบ่งพฤติกรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ มีการกล่าวถึงสนับสนุน ทำทางหน้าตาที่บอกความพึงพอใจ

(2) พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่แสดงออกหรือ ความรู้สึกที่เป็นกลาง

โดยสามารถแบ่งเจตคติออกแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) เจตคติในด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Attitude) ประสบการณ์ที่คนหรือสิ่งของได้สร้างความพึงพอใจและความสุขใจ จะทำให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ตลอดจนคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน

2) เจตคติทางปัญญา (Intellectual Attitude) เป็นเจตคติที่ประกอบด้วยความคิด และความรู้เป็นแกน บุคคลอาจมีเจตคติต่อบางสิ่งบางอย่างโดยอาศัยการศึกษา ความรู้จนเกิดความเข้าใจ

และมีความสัมพันธ์กับจิตใจคืออารมณ์และความรู้สึกร่วม หมายถึงมีความรู้สึกจนเกิดความซาบซึ้งเห็นดีหรือเห็นงามด้วย เช่น เจตคติที่มีต่อศาสนา เจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด

3) เจตคติทางการกระทำ (Action – oriented Attitude) เป็นเจตคติที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของบุคคล เจตคติที่ดีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้คนอื่นเกิดความนิยมเจตคติที่ดีต่องานในสำนักงาน

4) เจตคติทางด้านความสมดุล (Balance Attitude) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึกและอารมณ์ เจตคติทางปัญญาและเจตคติทางการกระทำ เป็นเจตคติที่สามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้บุคคลสามารถทำงานตามเป้าหมายของตนเองและองค์กรได้

5) เจตคติในการป้องกันตัวเอง (Ego-defensive Attitude) เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกอารมณ์ด้านปัญญาและด้านการกระทำ

2.3.2 องค์ประกอบของเจตคติ

ศักดิ์ สุนทรเสนี (2531:4-5) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปเจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1) องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความเชื่อ ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายเจตคติ (Attitude Object) เป็นขั้นตอนของการสัมผัสหรือรับรู้เพื่อเป็นเหตุผลในการสรุปความ และรวมเป็นความเชื่อหรือช่วยในการประเมินเป้าหมายเจตคติ

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินค่าสิ่งเร้านั้นแล้วพบว่า พอใจหรือไม่พอใจ ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว องค์ประกอบทั้งสองอย่างมีความสัมพันธ์กัน เจตคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจมาก แต่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้สึกและอารมณ์น้อย เช่น เจตคติที่มีต่องานที่ทำ ส่วนเจตคติที่มีต่อแฟชั่นเสื้อผ้าจะมีองค์ประกอบด้านความรู้สึก และอารมณ์สูง แต่องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจต่ำ

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียงที่บุคคลประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่สนับสนุนหรือคัดค้าน ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายเจตคติเจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ต้องประกอบด้วยทั้ง 3 องค์ประกอบเสมอ แต่จะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไป โดยปกติบุคคลมักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่ แต่ก็ไม่ได้เสมอไปทุกกรณี ในบางครั้งเรามีเจตคติอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้แสดงพฤติกรรมตามเจตคติที่มีอยู่ก็มี ปรียาพร (2544: 57)

การแบ่งองค์ประกอบของทัศนคติ ตามการแบ่งเจตคติของ นพมาศ ชีราวคิน อ้างถึงใน (สุวัชรีย์ เดชาธอมร, 2544 : 13-18) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 11

1) ส่วนความเชื่อและความคิด (Cognitive component) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วหมายถึงความเชื่อหรือความไม่เชื่อ ความคิด ความรู้

2) ส่วนที่เกี่ยวกับความชอบ (Affective component) ส่วนนี้เกี่ยวกับส่วนที่เป็นอารมณ์ เช่น ความชอบ ความรัก หรือความไม่ชอบและความเกลียดชัง

3) ส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำ (Action component) ส่วนที่เกี่ยวกับความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม

เจตคติมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการของ (Johns, 1996 : 131 – 133) ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านที่เกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก (Affect) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ ที่เชื่อว่าเป็นผลของการเรียนรู้ที่ได้จากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และเพื่อนวัยเดียวกันเป็นเจตคติที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ การชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ เช่น การรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อนาย การชอบหรือไม่ชอบดนตรี งานศิลปะอาหารบางชนิด เป็นต้น ดังนั้น องค์ประกอบนี้จึงเป็นสภาพทางอารมณ์ควบคู่ไปกับการประเมิน (Evaluation) ของแต่ละบุคคล

2) องค์ประกอบด้านที่เกี่ยวกับความนึกคิด (Cognition) เป็นอีกส่วนหนึ่งของเจตคติที่เป็นด้านความรู้ การรับรู้ ความเห็นและความเชื่อของบุคคล ซึ่งมีที่มาจากกระบวนการทางความคิดที่ใช้เหตุผลเชิงตรรกะเป็นหลัก จึงเป็นทัศนคติที่ผ่านการประเมินของบุคคลนั้นแล้ว เช่น ความเชื่อว่าคนหรือสิ่งของนั้นดีหรือไม่ดี หรือผู้บังคับบัญชาที่มีความคิด หรือความเชื่อว่า ผู้ได้บังคับบัญชาของตนมีความเป็นผู้ใหญ่พอสามารถที่จะปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงให้ความเป็นอิสระในการทำงานแก่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวินิจฉัยสั่งการ เป็นต้น

3) องค์ประกอบด้านที่เกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavior) เป็นเจตคติอีกส่วนหนึ่งของบุคคลที่ตั้งใจที่จะกระทำต่อคนอื่นหรือวัตถุสิ่งของด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การแสดงความเป็นมิตร ให้ความอบอุ่นหรือก้าวร้าว เป็นปฏิปักษ์หรือเอื้ออาทร เป็นต้น โดยแนวโน้มของพฤติกรรมเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ตัวอย่างเช่น ถ้ามีบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย หรือมีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย แนวโน้มพฤติกรรมผู้นั้นก็จะรับฟัง เคารพต่อสิทธิผู้อื่น ชอบการเข้ามีส่วนร่วมหรือแสวงหาความร่วมมือในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีเจตคติไม่ดีในเรื่องนี้ ก็จะแสดงพฤติกรรมต่อต้าน ถอยหนีหรือ หลีกเลียงต่อเหตุการณ์เหล่านั้น

Gibson, et.al. , (1997: 103) กล่าวว่า เจตคติเกิดจากสิ่งเร้าหรือการรับรู้ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดผลลัพธ์คือพฤติกรรมตอบสนองว่า ชอบหรือไม่ชอบ เชื่อหรือไม่เชื่อ และ ทำหรือไม่ทำ

2.3.3 คุณลักษณะของเจตคติ

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 58) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติที่สำคัญ ดังนี้

1) เจตคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่างๆ รอบตัวบุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติ แม้ว่าจะมีประสบการณ์ที่เหมือนกันก็เป็นเจตคติที่แตกต่างกันได้ หรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นต้น

2) เจตคติเป็นการตระเตรียม หรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการเตรียมความพร้อมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่สังเกตได้ สภาวะความพร้อมที่ตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย

3) เจตคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางของการประเมินคือ ลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือประเมินว่าชอบ พอใจ เห็นด้วยก็คือเป็นทิศทางในทางที่ดีเรียกว่าเป็นทิศทางในทางบวกและถ้าการประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจก็มีทิศทางในทางลบ เจตคติทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีเจตตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

4) เจตคติมีความเข้ม คือมีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมากก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงมีความเข้มสูงไปอีกทางหนึ่ง

5) เจตคติมีความคงทน เจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่น และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในเจตคติต่อสิ่งใด ทำให้การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นได้ยาก

6) เจตคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายในเป็นสภาวะทางจิตใจ ซึ่งหากไม่ได้แสดงออก ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติอย่างไรในเรื่องนั้น เจตคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้น และการกระตุ้นยังมีสาเหตุอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย

7) เจตคติต้องมึสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออกนั้น ก็จะปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

2.3.4 การวัดเจตคติ

อุทุมพร (2522: 6-7) และถวิล (2524: 78-86) ได้เสนอวิธีวัดเจตคติไว้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการที่ใช้ตรวจสอบบุคคลอื่น โดยการเฝ้ามองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และจดบันทึกพฤติกรรมอย่างมีแบบแผน เพื่อจะได้ทราบว่าบุคคลที่เราสังเกต มีเจตคติ ความเชื่อ และอุปนิสัยอย่างไร

2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการที่ผู้ศึกษาจะต้องออกไปถามบุคคลนั้นด้วยตนเองเป็นการพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย การวัดเจตคตินี้ต้องเตรียมข้อรายการที่จะถามไว้อย่างดีและตรงกับเป้าหมาย

3) การรายงานตนเอง (Self-report) เป็นวิธีการให้ผู้ถูกสอบวัดแสดงความรู้สึกตามสิ่งเร้าที่เขาได้สัมผัส โดยมีสิ่งเร้าเป็นข้อคำถาม แบบทดสอบหรือมาตราวัดที่นิยมใช้กันมีแนวของเทอร์สตัน (Thurstone) ลิเคอร์ต (Likert) ออสกู๊ด (Ossgood) และกัตแมน (Guttman)

4) เทคนิคจินตนาการ (Projective Technique) เป็นการวัดเจตคติที่อาศัยสถานการณ์หลายอย่างเร้าผู้สอบ เช่น ประโยคไม่สมบูรณ์ ภาพแปลกๆ เรื่องราวแปลกๆ ให้ผู้สอบจินตนาการออกมาแล้วตีความหมาย

5) การวัดทางสรีระภาพ (Physiological Measurement) เป็นการวัดที่อาศัยเครื่องมือไฟฟ้าเพื่อวัดความรู้สึกของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ดีใจ เสียใจ เครื่องมือแบบนี้ยังไม่พัฒนาดีพอ จึงไม่นิยมนิยมใช้

6) วิธีสังคมมิติ โดยการให้กลุ่มรายงานเกี่ยวกับเจตคติของเขาต่อคนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน

สุบิน ยุระรัช (2556) กล่าวถึงการวัดเจตคติว่าความแตกต่างระหว่างเจตคติกับความเชื่อ ค่านิยม และความคิดเห็นคำว่าเจตคตินี้มีค่าอื่น ๆ ที่มักใช้ปะปนกันอยู่เสมอ เช่น คำว่า ความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และความคิดเห็น (Opinion) เป็นต้น ดังนั้น ในการศึกษาหรือการวัดเจต

คติ ถ้าผู้วัดมีความเข้าใจในนิยามและขอบเขตของทัศนคติอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะทำให้การศึกษาหรือการวัดนั้นเป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ในการศึกษาบางครั้งเรามักจะพบว่ามีการใช้คำว่าเจตคติ กับความเชื่อ ปะปนกันอยู่เสมอ แต่โดยแท้จริงแล้วเจตคติ และความเชื่อมีความหมายที่แตกต่างกัน

Oppenheim, A.N. (1966: 106) กล่าวว่าการศึกษาเจตคติมีมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มของจิตวิทยาสังคม และเป็นมโนทัศน์หนึ่งที่มีความสนใจจากนักจิตวิทยาสังคมเป็นจำนวนมากในทุกยุคทุกสมัย เพราะทัศนคติมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การเมืองการปกครอง การแต่งงาน ศาสนา นิสัยการรับประทานอาหาร การศึกษา แฟชั่น การอบรมเลี้ยงดู การแข่งขัน การสื่อสาร เป็นต้น ด้วยเหตุที่ทัศนคติมีความสำคัญดังกล่าวนี้ นักจิตวิทยาจึงพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการต่าง ๆ เพื่อวัดเจตคติของคน

Scott A. William (1975: 265) กล่าวว่าการศึกษาเจตคติ ส่วนใหญ่นักจิตวิทยาจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยให้ความสนใจในรูปแบบของการวัดชนิดต่าง ๆ ซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยา (Psychometric Theory) ได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการวัดเจตคติ

สุวัชรีย์ เดชาธรรม (2544 : 13-18) เนื่องจากเจตคติและค่านิยมมีแนวโน้มที่จะคงตัวหรืออนุรักษ์สภาพเดิม อีกทั้งมีทัศนคติในสังคมหลายสังคม หรือแทบทุกสังคมที่ขัดแย้งกับความถูกต้องที่คนส่วนใหญ่ยึดถือความถูกต้องดังกล่าวทำให้มนุษย์พยายามเปลี่ยนแปลงเจตคติที่ไม่ถูกต้อง เช่น เรื่องรังเกียจฉวี หรือแม้แต่ค่านิยมที่ชอบทานปลาน้ำจืดดิบของชาวอีสาน ดังนั้น จึงมีนักวิชาการพยายามสร้างวิธีเปลี่ยนแปลงเจตคติกับค่านิยม เราได้กล่าวมาแล้วว่าเจตคติคือสิ่งที่เราเรียนรู้มาและเกาะกันเป็นกลุ่ม มีศักยภาพที่จะบงการพฤติกรรม ส่วนค่านิยมนั้นเป็นแกนกลางของเจตคติทั้งกลุ่ม

การวัดเจตคติ นั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะเท่ากับวัดสิ่งที่วัดไม่ได้ นักวิชาการก็หาวิธีโดยการสร้างเครื่องมือวัดขึ้นมาเรียกว่าสเกล (scale) ซึ่งหมายความว่า เป็นวิธีที่สร้างเครื่องมือโดยใช้ประเด็นต่าง ๆ ของแต่ละเรื่องที่จะวัดมาชั่งน้ำหนัก และให้คะแนนว่าข้อไหนควรจะมีความหมายน้อยกว่ากันอย่างไร พอสร้างวิธีวัดเสร็จแล้วก็ตรวจสอบพิจารณาความเชื่อถือได้ (validity) แล้วก็ใช้วัดเจตคตินั้น ๆ กับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา เจตคติในเรื่องนั้น ๆ ของบุคคลแต่ละบุคคลจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับคะแนนที่ได้รับ

การวัดเจตคตินั้นผู้ศึกษาจะต้องรู้ว่าอะไรเป็นจุดสำคัญของเจตคติ หรือว่ามันเป็นเพียงทัศนคติรองลงไปซึ่งไม่สำคัญเท่าไร เจตคติที่เป็นแกนกลางนั้นจะมีเสถียรภาพสูงและบงการพฤติกรรมได้มากกว่า ในการวัดทัศนคติในแง่ของความรู้สึก (Affective) โดยการให้คะแนนแต่ละประเด็นนั้นก็เป็นการพยายามวัดสิ่งที่วัดยาก เพราะฉะนั้นความหมายน้อยหรือความรุนแรงของเจตคติจึงตัดสินใจโดยกรรมการ ถ้าผู้ที่ถูกศึกษาเลือกข้อคะแนนน้อยของแต่ละหัวข้อก็จะเป็นผู้ที่เขาถือว่ามีทัศนคติเบาในทางตรงกันข้าม ถ้าเลือกข้อคะแนนหนัก ๆ ก็จะเป็นคนมีทัศนคติในด้านนั้น ๆ หนัก

จากความหมายและแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า สิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ แล้วจึงนำไปสู่การตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ ที่เป็นอารมณ์และความรู้สึก (Affective) ความคิด (Cognitive) หรือพฤติกรรม (Behavioral) ในการแสดงออกไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

สาระสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก สรุปได้ดังนี้

2.4.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

คำว่า “ความตระหนัก” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Awareness” หมายถึง ความรู้ การรู้ ความมีสติ ประสบการณ์ทางวัตถุหรือทางความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง (B. Suwannapet, 1995)

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ได้ให้ความหมายของคำว่า ตระหนักว่าหมายถึงรูปประจักษ์ชัด รู้ชัดแจ้ง ความตระหนักเป็นความสำนึก เป็นความรู้ตัว เป็นความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่เขาประสบในสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่ ดังนั้นความตระหนักจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อม เกิดการรับรู้ (Perception) ขึ้น และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดการเรียนรู้และความตระหนักตามลำดับ การเรียนรู้และความตระหนักจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมต่อไป

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2533: 14) กล่าวว่า “ความตระหนัก” หมายถึงการที่บุคคลนึกคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีส่วนหนึ่งเหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการรู้สึกว่ามีหรือการได้นึกคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นสามารถจดจำได้หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

สมหมาย วันสอน (2522: 4) ได้กล่าวว่า “ความตระหนัก” เกือบคล้ายกับความรู้อย่างแตกต่างกัน ตรงที่ ความตระหนักไม่เกี่ยวข้องกับการจำหรือความสามารถที่จะระลึกได้ แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของการรับรู้ นึกคิดหรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

Runes, Dagobert D. (1971: 32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความตระหนักรู้เป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึก

Bloom, Benjamin S. (1976: 213) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความตระหนักรู้เป็นขั้นต่ำสุดของภาคอารมณ์และความรู้สึก (Affective domain) ความตระหนักรู้เกือบคล้ายกับความรู้ตรงที่ทั้งความรู้และความตระหนักไม่เป็นลักษณะของสิ่งเร้า ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

Carter V. Good, (1973) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก (awareness) ไว้ว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดความรู้สึกของบุคคล หรือการที่บุคคลแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

Wolman, E. (1973: 38) กล่าวถึงความตระหนักไว้ว่า เป็นภาวการณ์ที่บุคคลเข้าใจหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือวัตถุสิ่งของได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 133) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความตระหนักรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้สึก (Affective domain) แต่ความตระหนักรู้ไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความระลึกได้ ความตระหนักรู้หมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจ

เกษม จันทรแก้ว (2536) ได้ให้ความหมายของความตระหนักในสิ่งแวดล้อมว่า มีความหมายเหมือนกับการมีจิตสำนึกในการรักษาสีงแวดล้อม เพราะความตระหนักเป็นการรู้ที่อยู่ภายใต้จิตสำนึก

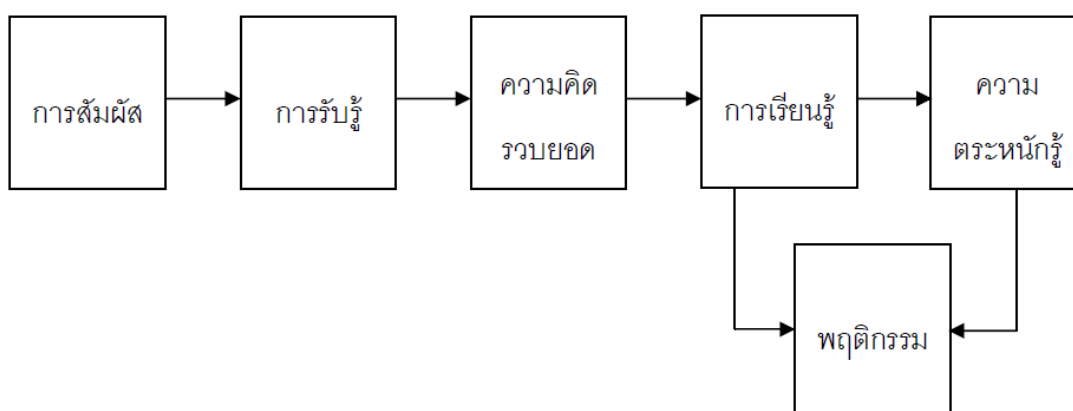
ตลอดเวลาครั้งใดที่เกิดปัญหาหรือพบเห็นเรื่องราวที่เรามีความรู้ ก็จะดึงจิตใต้สำนึกทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าในภาวะใดก็ตามความสำนึกที่ฝังลึกและถูกต้องนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลง

จิตติมา นิยมสรวย (2537) ให้ความหมายของความตระหนักรู้ว่า ความตระหนักรู้ประกอบไปด้วยความรู้สึก ความเข้าใจอารมณ์ พฤติกรรม ซึ่งความตระหนักรู้ในบุคคลจะมีการแสดงออก

เรื่องชัย อธิพิล (2540) ได้อธิบายว่า ความตระหนักรู้เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก ความสำนึก ความคิดเห็น การรับรู้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยอาศัยระยะเวลาหรือประสบการณ์ หรือสภาวะแวดล้อม ในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยในการแสดงออกถึงพฤติกรรม หรือจะอธิบายได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ จะส่งผลต่อความตระหนักรู้

Good, C.V. (1973: 54) ได้ให้ความหมายของความตระหนักรู้ว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง การกระทำที่แสดงว่า จำได้ การรับรู้ การมีความรู้ หรือมีความสำนึก (Consciousness) ซึ่ง Nelson (อ้างถึงใน ขวัญ สงวนเสริมศรี 2529: 16) กล่าวถึงองค์ประกอบของความสำนึกว่าประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

- 1) ส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ
- 2) ส่วนที่เกี่ยวกับความรู้สึก
- 3) ส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการหรือเจตนาธรรม (will) ซึ่งในส่วนนี้จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมต่าง ๆ กันไปดังรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนักรู้ ที่มา ดรพัน แสนศิริพันธ์ (2537 : 13)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ความตระหนักรู้หมายถึง การแสดงออกถึงการรับรู้ มองเห็นความสำคัญโดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสบการณ์ว่าก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลกระทบ ความตระหนักรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์สิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นและจะสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรมจากความสำนึกซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้ โดยเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจะทำให้เกิดความสำนึกขึ้นหรือเกิดความตระหนักรู้ขึ้น ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลได้รับรู้มาแล้ว โดยมีการประเมินค่าและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งหมายความว่า ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมจะทำให้เกิดการรับรู้ (Perceptions) และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด การเรียนรู้และ ความตระหนักรู้ ดังกล่าว

2.4.2 การวัดความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการรู้สำนึกว่าสิ่งนั้นมีอยู่ (Conscious of something) จำแนกและรับรู้ (Recognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้นการที่จะทำการวัดและการประเมิน จึงต้องมีหลักการและวิธีการตลอดจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้สึกและอารมณ์นั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งจะนำมากล่าวไว้ดังนี้ คือ (ชวาล แพรัตกุล. 2526: 201)

1) วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่โครงสร้างแน่นอน (Structure item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบที่เลือกเหมือนกัน แบบสอบถามชนิดเลือกตอบและคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน เรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructure item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ๆให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก

2) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจจะเป็นชนิดปิดหรือเปิดก็ได้

3) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือวัดชนิดที่ตรวจสอบว่าเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือมีไม่มีสิ่งที่กำหนดตามรายการ อาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบ หรือเลือกว่า ใช่ ไม่ใช่ก็ได้

4) มาตรวัดอันดับคุณภาพ (Rating scale) เครื่องมือนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้าใจ (Intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงไรในเรื่องนั้น

5) การเข้าใจความหมายภาษา (Semantic differential technique หรือ S.D.) เทคนิคการวัดโดยใช้ความหมายของภาษา เป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมชนิดหนึ่งเครื่องมือชนิดนี้จะประกอบด้วยเรื่องซึ่งถือเป็น “สัปดาห์” และจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ประกอบสัปดาห์นั้นหลายคู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องจะห่างระหว่าง 2 ขั้วนี้ บ่งด้วยตัวเลข ถ้าใกล้ข้างใดมากก็จะมีคุณลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก คุณศัพท์ที่ประกอบเป็น 2 ขั้วนี้ แยกออกเป็น 3 พวกใหญ่ๆ คือ พวกที่เกี่ยวข้องกับการประเมินค่า (Evaluation) พวกที่เกี่ยวกับศักยภาพ (Potential) และพวกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม (Activity)

ทิตินา แชมมณี (2546: 125) ได้กล่าวว่ากระบวนการวัดความตระหนักว่าเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนให้ความสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ขั้นตอนการดำเนินการมีดังนี้

1) สังเกต ให้ข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ และเห็นคุณค่า

2) วิเคราะห์ ให้ตัวอย่าง สถานการณ์ ประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หาสาเหตุและผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

3) สรุปให้อภิปรายหาข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุนคุณค่าของสิ่งที่จะต้องตระหนักและวางแผนเป้าหมายที่จะพัฒนาด้านตนเองในเรื่องนั้น

วิธีการสร้างแบบวัดความตระหนัก มีลำดับขั้นดังนี้ คือ

1) การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลนั้นอาจมาจากเอกสาร บทวิเคราะห์งานการศึกษาวิจัย

2.) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่นำมาใช้ในการสร้างแบบวัดนั้นมีความ

เหมาะสมกับการที่จะตอบหรือใช้วัดกับกลุ่มตัวอย่าง

- 3) สร้างแบบวัดโดยการสร้างข้อคำถาม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองออกมา
- 4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบวัด

2.4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective domain) ซึ่งคล้ายกับความรู้ (Knowledge) ซึ่งเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด (Cognitive domain) ปัจจัยด้านความรู้สึกหรืออารมณ์นั้น จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้ ความคิดเสมอ (ประสาธ อิศรปริดา. 2523: 177) ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริง จากประสบการณ์ การสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรองคิดหาเหตุผล แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาสการได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าโดยไม่ตั้งใจ การใช้จิตไตร่ตรองแล้ว จึงเกิดสำนึกต่อปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์นั้นๆ และในเรื่องของความตระหนักนี้ จะไม่เกี่ยวข้องกับความรู้หรือการระลึกมากนัก เพียงแต่รู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of something) จำแนกและรับรู้ (Recognitive) ลักษณะของสิ่งนั้นเป็นสิ่งเร้า ออกมาตรงว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร โดยไม่มีความรู้สึกในการประเมินเข้าร่วมด้วย และยังไม่สามารถแบ่งออกมาว่ามีลักษณะอย่างไร หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าความรู้หรือการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตระหนักนั่นเอง

ประภาส บุญยินดี (2536: 15) สรุปว่า ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้าอันได้แก่บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มน้าวหรือพร้อมที่จะสนองตอบในทางบวก หรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ องค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนัก มี 3 ประการ คือ

- 1) พุทธิปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive or belief component) ความรู้ หรือความเข้าใจจะเริ่มต้นจากระดับงานและมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ
- 2) อารมณ์ความรู้สึก (Affective component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติค่านิยม ความตระหนักชอบ หรือไม่ชอบ ดี หรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ
- 3) พฤติกรรม (Behavioral component) เป็นการแสดงออกทั้งวาจา กริยา ท่าทาง ที่มีต่อสิ่งเร้าหรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ ดังนั้น บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม การเรียนรู้ และประสบการณ์ จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก โดยมีความรู้ความเข้าใจความรู้สึก และพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนักบุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม การเรียนรู้ และประสบการณ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก โดยความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก การจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในทิศทางที่พึงปรารถนานั้น จำเป็นที่จะต้องให้บุคคลเกิดความตระหนักต่อตนเองและสังคม ซึ่งบุคคลจะเกิดความตระหนักได้ก็ต้องมีการรับรู้สิ่งนั้น

ทงศักดิ์ ประสบกิตติคุณ (2535: 22 - 23) กล่าวว่า เนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของแต่ละบุคคล ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จึงมีผลต่อความตระหนักด้วยเช่นกัน ซึ่งได้แก่

- 1) ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้

2) ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ถ้าบุคคลใดที่มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้น ก็จะทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

3) ความใส่ใจและการเห็นคุณค่า ถ้ามนุษย์มีความใส่ใจเรื่องใดมาก ก็จะมีคามตระหนักในเรื่องนั้นมาก

4) ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจ ย่อมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น

5) ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ถ้ามนุษย์ได้รับการรับรู้บ่อยครั้งเท่าใดหรือนานเท่าไร ก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

สุดใจ บุญอารีย์ (2541: 95- 97)ได้จำแนกระดับของความตระหนักทางสังคมออกเป็น 3 ระดับคือ

ในระดับก่อนเกณฑ์ บุคคลจะไม่มีภาระทางสังคมหรือมีก็แคบมากมักจะคิดถึงตัวเอง เช่น ถ้าถามว่าเหตุใดจึงต้องรักษาสัญญา จะได้คำตอบว่า “ถ้าคุณไม่รักษาสัญญาคุณจะถูกตี” จะเห็นว่าทัศนะจำกัดอยู่ที่ตัวเอง ไม่คิดถึงผู้อื่น ไม่เข้าใจถึงเจตนาหรือความคาดหวังของผู้อื่น ในระดับนี้ ถ้าเด็กพัฒนาสูงขึ้นมาอีกความคิดก็จะกว้างขึ้น โดยจะคิดถึงผู้อื่นเป็นรายบุคคล เป็นการคิดแบบ “ฉัน” และ “เธอ” ไม่เป็นกลุ่ม เหตุผลในการกระทำเพื่อคนอื่นคือ ต้องการให้เขาเป็นผู้ตอบแทนมิใช่การทำเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

ในระดับที่สองคือ ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ สัมพันธภาพการเป็นสมาชิกของกลุ่มจะมีความสำคัญคือ อยากระงับตามที่กลุ่มหรือสังคมต้องการ ระดับที่สองนี้จะตระหนักถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นและสังคม เป็นระดับแรกที่มีการเห็นประโยชน์ของผู้อื่นเป็นระดับที่เข้าใจว่า เหตุใดบุคคลจึงต้องเสียสละเพื่อสังคม สิ่งที่ไม่เคยตระหนักในระดับก่อนจะเริ่มมี ผู้มีพัฒนาการในระดับนี้จะต้องการการยอมรับในการที่ตนทำดี ความแตกต่างระหว่างระดับนี้กับระดับก่อนในเรื่องกฎต่างๆ คือ ระดับก่อนเห็นว่ากฎต่างๆเป็นเครื่องบังคับเขา แต่ในระดับนี้เห็นว่า กฎต่างๆมีไว้เพื่อช่วยสังคมที่เขาอยู่

ในระดับที่สามคือ ระดับเหนือกฎหมายเกณฑ์ ทัศนะจะกว้างออกไปจะไม่มองว่ามนุษย์เป็นเสมือนฟันเฟืองของเครื่องจักรในสังคม และจะต้องยอมปฏิบัติตามที่สังคมกำหนดและรับใช้สังคมที่ตัวเองเป็นสมาชิกอยู่ แต่จะกระทำตามหลักแห่งความยุติธรรมที่เห็นว่าทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติไม่ว่าสังคมนั้นจะสนับสนุนหรือไม่ ซึ่งเรียกได้ว่ามีลักษณะเป็นสากลเพราะใช้กับคนทุกคน ความแตกต่างระดับนี้กับระดับที่แล้วคือ ระดับก่อนเห็นว่าการกระทำที่ดีจะต้องเป็นการสนับสนุนสังคม ผลประโยชน์ของสังคมเป็นตัวกำหนดความถูกต้อง แต่ในระดับนี้เห็นว่าการกระทำที่ดีคือ การกระทำที่สอดคล้องกับหลักแห่งความยุติธรรม หลักแห่งความยุติธรรมนี้เป็นอิสระจากสังคมที่เขาอยู่ ดังนั้นหลักแห่งความ ยุติธรรมเป็นพื้นฐานของสังคม

พจนานุกรมทางการศึกษาของ Good (1973: 54 อ้างถึงใน พรเทพ บุญยะผลิก, 2546:16) กล่าวถึง กระบวนการเกิดความตระหนักว่าเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ ขึ้นต่อไปก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้น คือ เกิดความคิดรวบยอด และนำไปสู่การเรียนรู้คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น และนำไปสู่การเกิดความตระหนักในที่สุด ซึ่งความรู้ และความตระหนักต่างก็จะนำไปสู่การกระทำ หรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้านั้น ๆ

สุชิน สงวนบุญศิริ (2532: 44) กล่าวว่าความตระหนักจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ บุคคลได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมแล้วเกิดการรับรู้(Perception) ขึ้น และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด การเรียนรู้ และความตระหนักตามลำดับการเรียนรู้ และความตระหนักจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมต่อไป เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดความรับรู้ขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้านั้นคือเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น หลังจากนั้นก็เกิดการเรียนรู้ขึ้นคือมีความรู้ในสิ่งนั้นและเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้ว ก็จะมีการสัมผัส การรับรู้ผลนำไปสู่ความตระหนักในที่สุดทั้งความรู้และความตระหนักนี้จะนำไปสู่การกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ต่อไป จึงพอสรุปได้ว่าการเกิดความตระหนักจะเริ่มต้นจากการกระตุ้นของสิ่งเร้าและเกิดการรับรู้ขึ้นซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดและความรู้ในสิ่งนั้นนำไปสู่ความตระหนักและพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งเร้านั้น

จากการศึกษาที่มาของความตระหนัก จากความหมายของความรู้ เจตคติ และความตระหนัก ที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ จะพบว่าความรู้ เจตคติ และความตระหนักนั้นมีความสัมพันธ์คือ ทั้งความรู้ เจตคติ และความตระหนักต่างเกี่ยวข้องกับการสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรองทั้งสิ้น โดยความรู้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ ฯลฯ ซึ่งได้จากการสังเกตและรับรู้ที่ต้องอาศัยเวลา ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม จนเกิดเป็นเจตคติ ส่วนความตระหนักเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เกิดขึ้นในภาวะจิตที่ไม่เน้นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ อย่างไรก็ตามการที่จะเกิดความตระหนักขึ้นมาได้ก็ต้องผ่านการมีความรู้ การเห็น การใช้ชีวิต หรือการดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ จนเกิดเป็นเจตคติ มาก่อนเป็นเบื้องต้น

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม

แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม ประกอบด้วย ความพร้อมด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) โครงสร้างองค์กร (Structure) ระบบปฏิบัติงาน (System) บุคลากร (Staff) ทักษะความรู้ (Skill) รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) และค่านิยม (Shared Value) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

คำว่า “พร้อม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำวิเศษณ์ที่มีความหมายว่า ครบถ้วน ส่วนคำว่า “ความพร้อม” เป็นคำนามซึ่งจะมีความหมายว่าความครบครัน หรือมีทุกอย่างครบแล้ว ดังนั้น หากจะแปลความหมายของความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาแล้วก็น่าจะมีความหมายว่า สภาพที่มีทุกสิ่งทุกอย่างครบครันที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ได้ F โดยมีองค์ประกอบหลักอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถ (ability) ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ ส่วนอีกด้าน คือ ความเต็มใจ (willingness) ประกอบด้วย การให้คำมั่นสัญญา หรือความผูกพัน แรงจูงใจในการทำงาน และ ความมั่นคง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาความพร้อมในด้านปัจจัยภายในตามแนวคิดแบบจำลอง 7-S ของแมคคินซี (McKinsey 7-S Framework) ดังต่อไปนี้

2.5.1 ความพร้อมด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy)

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเรา ควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กร กำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้ และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ การวางแผนเชิงกลยุทธ์มีขอบเขตที่เกี่ยวข้อง 4 องค์ประกอบ คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) เป้าหมาย 3) แผนงาน และ 4) การปฏิบัติ โดยมีการพัฒนาแผนงานต่าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติ (ธงชัย สันติวงษ์, 2530, หน้า 73)

การนำเสนอคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับภาพอนาคตของประเทศไทย ทั้งภาพที่จะเกิดขึ้นและภาพสังคมที่พึงประสงค์ ได้กำหนดกรอบการพิจารณาไว้ 5 มิติอันได้แก่ (1) มิติด้านร่างกาย (2) มิติด้านจิตใจ (3) มิติด้านความรู้ (4) มิติด้านทักษะความสามารถ และ (5) มิติด้านลักษณะชีวิต

2.5.2 โครงสร้างองค์กร (Structure)

โครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการหรือหน้าที่ของงาน โดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงาน ร่วมกันในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือหมายถึง การจัดระบบระเบียบให้กับบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากองค์กรในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ การจัดองค์กรที่ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งในหน้าที่ ช่วยให้อุปการได้ทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว องค์ประกอบของโครงสร้าง องค์กร สามารถแบ่งออกเป็นข้อย่อย ๆ ได้หลายประการ ดังนี้

1. สายการบังคับบัญชา เป็นความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในแต่ละองค์กร ที่แสดงให้เห็นว่าสัมพันธ์ภาพและการติดต่อสื่อสารเป็นลักษณะใด มีการควบคุม และความรับผิดชอบ อันส่งผลให้ทราบถึงบทบาทการทำงานของหน่วยงานและความมีประสิทธิภาพขององค์กรได้ดี และบรรลุเป้าหมายขององค์กร

2. การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นการมอบหมายงานอย่างเป็นกิจจะลักษณะและจัดให้มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ

3. การกำหนดลักษณะของงานในองค์กรอย่างชัดเจน และความรับผิดชอบของบุคคลไม่ให้เกิดซ้ำซ้อนและก้าวร้าวกัน

4. การยืดหยุ่นโดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับธรรมชาติของงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.5.3 ระบบการปฏิบัติงาน (System)

ในการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้ นอกจากการจัดโครงสร้างองค์การที่เหมาะสมและมีกลยุทธ์ที่ดีแล้ว การจัดระบบการทำงาน (Working System) ก็มีความสำคัญยิ่ง อาทิ ระบบบัญชี/ การเงิน (Accounting/ Financial System) ระบบพัสดุ (Supply System) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology System) ระบบการติดตาม/ ประเมินผล (Monitoring/ Evaluation System) ฯลฯ

องค์ประกอบของระบบที่สำคัญมีการแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และการผลิต (เทพพนม เมืองแมน และสรวง สุวรรณ, 2529, หน้า 13-14) นอกจากนี้การศึกษาระบบจะมีการวิเคราะห์ระบบในเรื่อง 1) เป้าหมายของระบบ 2) สภาพแวดล้อมของระบบปฏิบัติการ 3) ทรัพยากร 4) งานต่าง ๆ ของส่วนประกอบและเป้าหมายที่จะได้รับ 5) การบริหารจัดการระบบ (ปิยธิดา ตรีเดช, 2530, หน้า 10)

2.5.4 บุคลากร (Staff)

ทรัพยากรมนุษย์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับบุคลากรนั้น ควรมีการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานของกลยุทธ์องค์กรที่เป็นสิ่งกำหนดทิศทางที่องค์กรจะดำเนินไปให้ถึง ซึ่งจะเป็นผลให้กระบวนการกำหนดคุณลักษณะ และการคัดเลือกและจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้นองค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องมี บุคลากรที่มีองค์ประกอบดังนี้ มีความสามารถมีความเหมาะสมกับปริมาณงาน ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี (สุปัญญา ไชยชาญ, 2543 : 113)

2.5.5 ทักษะ ความรู้ ความสามารถ (Skill)

ทักษะในการปฏิบัติงานของทรัพยากรบุคคลในองค์การสามารถแยกทักษะออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ทักษะด้านงานอาชีพ (Occupational Skills) เป็นทักษะที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ ตามหน้าที่และลักษณะงานที่รับผิดชอบ เช่น ด้านการเงิน ด้านบุคคลซึ่งอยู่บนพื้นฐานการศึกษาหรือได้รับการอบรมเพิ่มเติม อีกด้านหนึ่งเป็นทักษะ ความถนัดหรือความชาญฉลาดพิเศษ (Aptitudes and Special Talents) ทักษะส่วนนี้อาจเป็นความสามารถที่ทำให้บุคลากรหรือพนักงานนั้น ๆ โดดเด่นกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีผลงานที่ดีกว่าและเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้รวดเร็ว ซึ่งองค์กรต้องมุ่งเน้นในทั้ง 2 ความสามารถไปควบคู่กันความสามารถเด่นหรือความชำนาญมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ทักษะด้านความคิดทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิค (ปิยธิดา ตรีเดช, 2530, หน้า 59-60) และรวมถึงทักษะในการบริหารจัดการอย่างถูกต้อง

2.5.6 รูปแบบการบริหารจัดการ (Style)

แบบแผนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พบว่า ความเป็นผู้นำขององค์กรจะมีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จ

หรือล้มเหลวขององค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมทางจรรยาบรรณให้เกิดขึ้น

2.5.7 ค่านิยมร่วม (Shared values)

ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกันโดยสมาชิกขององค์กรที่ได้กลายเป็นรากฐานของระบบการบริหารและวิธีการปฏิบัติของบุคลากรและผู้บริหารภายในองค์กร หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมองค์กรรากฐานของวัฒนธรรมองค์กรก็คือ ความเชื่อ ค่านิยมที่สร้างรากฐานทางปรัชญาเพื่อทิศทางขององค์กร โดยทั่วไปแล้วความเชื่อจะสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพและเป้าหมายของผู้ก่อตั้งหรือผู้บริหารระดับสูง ต่อมาความเชื่อเหล่านั้นจะกำหนดบรรทัดฐาน เป็นพฤติกรรมประจำวันขึ้นมาภายในองค์กร เมื่อค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากรกระทำตามค่านิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง องค์ประกอบของค่านิยมร่วม ได้แบ่งตามแนวคิดของผู้เกี่ยวข้อง มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ค่านิยมของคน 2) ความเชื่อของคน 3) พฤติกรรมของคนในองค์กร 4) สิ่งที่องค์กรคาดหวังให้คนในองค์กรดำเนินการตาม และ 5) ปรัชญาขององค์กร (วีระชัย ตันติวีระวิทยา, 2537, หน้า 190-193)

2.6 ลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์

ลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยมิติด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ และลักษณะชีวิต ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.6.1 มิติด้านร่างกาย

ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ในมิติด้านร่างกายได้แก่

- 1) พัฒนาการด้านร่างกายเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย การในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านน้ำหนัก ส่วนสูง และสุขอนามัยโดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านสุขภาพร่างกายที่แตกต่างกันออกไป (กระทรวงสาธารณสุข. 2555 : 26 - 29)
 - 2) พัฒนาการด้านสติปัญญาเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย คนไทยควรมีการพัฒนาสมองและสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามแต่ละช่วงวัย เพื่อการรองรับการเรียนรู้พื้นฐานต่าง ๆ อันเป็นการวางรากฐานทางการศึกษาที่สำคัญของชีวิต รวมถึงการพัฒนาสติปัญญาในการใช้เหตุผลที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและการพัฒนาความคิดเชิงนามธรรม นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการพัฒนาในด้านการใช้สมองซีกขวาและซีกซ้ายอย่างสมดุลในทุกช่วงวัยเพื่อให้สมองได้รับการขยายศักยภาพอย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน
 - 3) มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บป่วยง่าย
- การที่คนไทยควรมีสภาพอนามัยที่ดีหมายถึง การที่คนไทยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยเกิดจากการสร้างสภาวะที่ดีสุขภาพเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวมทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจสังคม การเมือง และอื่น ๆ และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข
- เหตุผลสำคัญที่คนไทยควรมีลักษณะดังกล่าวคือ

1) เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาสุขภาพของประชากรไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น กระแสการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกยุคใหม่ในอนาคต ได้ส่งผลกระทบต่อมิติในด้านสุขภาพร่างกายของเราในหลายแง่มุม

2) เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการแข่งขันที่รุนแรงในระดับนานาชาติในยุคที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและการเคลื่อนเข้าสู่สังคมแห่งประสิทธิภาพ ประชากรในสังคมจึงจำเป็นที่จะเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพตามไปด้วยเช่นกัน

3) การปฏิรูประบบสุขภาพในประเทศไทยโดยมีวัตถุประสงค์ให้คนไทยมีสุขภาพดีถ้วนหน้า

2.6.2 มิติด้านจิตใจ

ไม่เพียงแต่ด้านร่างกายเท่านั้น คนไทยในอนาคตควรได้รับการเสริมสร้างคุณลักษณะในมิติด้านจิตใจอย่างเหมาะสมด้วยอันได้แก่

1) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี

หมายถึง การมีความสามารถในการมองชีวิตอย่างเข้าใจว่าคุณค่าของตนนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งใด โดยให้คุณค่าที่ภายในจิตใจมากกว่าการวัดคุณค่าภายนอกที่ทรัพย์สิน เงินทอง รูปร่างหน้าตา ความสามารถ การมีการศึกษา การมีอำนาจ เชื้อชาติ ฯลฯ ตามค่านิยมที่สังคมใช้วัดเท่านั้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 75)

2) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองได้ดีย่อมมีแนวโน้มที่จะเข้าใจผู้อื่นได้ดีเช่นกัน ความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น สามารถปรับอารมณ์ของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของบุคคลต่าง ๆ เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างภาพอนาคตและความร่วมมือ สร้างพลังร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจสถานการณ์ สภาพแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีจะสามารถปรับตัวตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ สามารถที่จะเผชิญและควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีไม่เป็นผู้ที่มีอารมณ์แปรปรวนตามสถานการณ์ ไม่เกิดความขัดข้องใจในภาวะที่เปลี่ยนแปลง

2.6.3 มิติด้านความรู้

1) รู้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นสาระของวิชา

การรู้อย่างลึกซึ้งในแก่นสาระของวิชา หมายถึง การมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเบื้องหลัง หลักการ และองค์ความรู้ที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษาหรือเรียนรู้มา และสามารถก้าวตามทันพัฒนาการในปัจจุบันขององค์ความรู้ในเรื่องนั้นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 57)

เหตุผลหลายประการที่ทำให้คนไทยในอนาคตจำเป็นต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นสาระของวิชาได้แก่

(1) สังคมในอนาคตก้าวสู่สังคมแห่งความรู้

(2) สภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจบนฐานความรู้และเทคโนโลยีขั้นสูง

(3) สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มจะเกิดเพิ่มขึ้นและมีความซับซ้อนมากขึ้น

(4) การสร้างทุนทางสังคมความต้องการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความร่วมสมัย

2) ครอบด้านเชิงสหวิทยาการ

ครอบด้านเชิงสหวิทยาการ หมายถึง การมีความรู้และความเข้าใจในองค์ความรู้ด้านอื่น นอกเหนือจากสาขาวิชาหลักหรือสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ และรวมถึงการมีความรอบรู้เกี่ยวกับและโลก ได้อย่างเท่าทัน โดยการรู้อยู่ในขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ การทำงาน หรือการดำเนิน ชีวิตประจำวันของบุคคลนั้น ๆ โดยมีเหตุผลหลายประการที่ทำให้ประเทศไทยต้องการคนที่รู้อะไรรอบรอบ คือ

(1) สภาพของสังคมที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและมีความซับซ้อนมากขึ้นทุกขณะ การเปิดเสรีทางการค้า การเชื่อมโยงของข้อมูลข่าวสารผ่านระบบสารสนเทศ

(2) สังคมแห่งความรู้ ในอนาคตการที่สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คนแสวงหาความรู้ มากขึ้น การศึกษาเรียนรู้กลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนทุกคน

(3) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกทำให้คนไทยควรรู้กว้างขวางรอบด้าน เพื่อจะสามารถปรับตัวและตัดสินใจเลือกรับวัฒนธรรมที่เข้ามาในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

(4) สังคมที่มีประสิทธิภาพ การที่สังคมไทยมีเป้าประสงค์ในการเป็นสังคมที่มี ประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นที่คนในสังคมจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้านในเชิงสหวิทยาการ เพื่อจะ สามารถประยุกต์ใช้และบูรณาการความรู้จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพื่อสร้างและพัฒนาให้เกิดผลผลิต ตลอดจนการใช้ความรู้ในเชิงสหวิทยาการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย

3) รู้ไกลไปถึงอนาคต

รู้ไกลไปถึงอนาคต หมายถึง การมีความรู้และความสามารถในการคาดการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสามารถมองออกไปในอนาคตว่า มีแนวโน้มว่าจะมีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้าง และสามารถ วิเคราะห์ได้ว่า สิ่งเหล่านั้นจะส่งผลกระทบต่อเราอย่างไรในอนาคตทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อ เตรียมตัวพร้อมเข้าสู่อนาคตได้ตั้งแต่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก

(1) ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสารสารสนเทศความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ ตลอดจนการแพร่กระจายของข่าวสารสารสนเทศที่มากมาย ส่งผลให้โลกในอนาคตจะมีการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี ด้าน การแพทย์ ด้านพันธุวิศวกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ

(2) ปัจจัยด้านการแข่งขัน ในอนาคตสภาพการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศที่รุนแรงขึ้น ทั้งด้านการค้า การลงทุน การศึกษา การงานอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ ทำให้คนที่พึงประสงค์ในอนาคต จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ไกลไปถึงอนาคต ทั้งนี้เพื่อจะคาดการณ์อนาคตได้ เพื่อเตรียมตัวและพัฒนา ตนเองให้มีความสามารถในการแข่งขันได้

(3) สังคมที่มีประสิทธิภาพ การที่ทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศร่อยหรอและเสื่อมลงไป ทุกขณะ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถสร้างขึ้นมาทดแทนได้ ทำให้คนไทยที่พึงประสงค์ ในอนาคตควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคาดการณ์ไปในอนาคต สามารถวางแผนเตรียมการ รองรับสถานะต่าง ๆ ท่ามกลางความจำกัด

2.6.4. มิติด้านทักษะความสามารถ

1) ทักษะด้านการคิด

ทักษะด้านการคิด หมายถึง ความสามารถในการคิดเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้

2) ทักษะการสื่อสาร

ทักษะการสื่อสารในที่นี้ครอบคลุมถึงทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 19)

ทักษะการฟัง หมายถึง ความสามารถในการจับประเด็นใจความหลักจากสิ่งที่ฟังได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน รวมถึงการมีมารยาทการฟังในโอกาสต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามมารยาทของสังคม

ทักษะการพูด หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารด้วยการพูดที่มีความชัดเจน สั้นกระชับ ตรงประเด็น ครบถ้วน มีความน่าดึงดูดหรือน่าสนใจ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ใช้คำพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะ รวมถึงการมีบุคลิกภาพในการพูดที่ดี สามารถใช้เสียงและถ้อยคำในการพูดอย่างมั่นใจ

ทักษะการอ่าน หมายถึง ความสามารถในการรับสารด้วยการอ่านจากสื่อต่าง ๆ ได้ โดยสามารถจับใจความได้รวดเร็ว ถูกต้อง ครบถ้วน

ทักษะการเขียน หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารด้วยวิธีการเขียน ได้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ มีสำนวนภาษาถูกต้อง มีเหตุผล และลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ

3) ทักษะภาษาต่างประเทศ

ทักษะภาษาต่างประเทศ หมายถึง ความสามารถในการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน ภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ที่จำเป็น ได้อย่างคล่องแคล่ว ชัดเจนถูกต้อง มีกาลเทศะ และความเหมาะสม

4) ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศคือ การมีความเข้าใจและความสามารถในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์สารสนเทศที่จำเป็นในชีวิตเช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ฯลฯ ในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5) ทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมหรือการเข้าสังคม ซึ่งเป็นความสามารถที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ โดยทักษะทางสังคมที่สำคัญในอนาคตได้แก่

(1) ทักษะมนุษยสัมพันธ์

(2) ทักษะการปรับตัว

(3) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

6) ทักษะการอาชีพ

ทักษะการอาชีพ หมายถึง การมีความสามารถและความชำนาญในการประกอบอาชีพหลักที่ตนเองถนัดหรือสนใจ การมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และมีความสามารถในการสร้างอาชีพให้กับตนเองได้

7) ทักษะทางสุนทรียะ

ทักษะทางสุนทรียะ หมายถึง การมีความเข้าใจ หรือความสามารถในการแสดงออก ทางด้านดนตรี การกีฬา หรือศิลปะอย่างสร้างสรรค์ ฯลฯ โดยมีความรู้สึกชื่นชม รู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์ซึ่งอาจไปถึงระดับการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

8) ทักษะการจัดการ

ทักษะการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนการจัดองค์กร การจัดหาคน การ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ คำนวณ การสั่งงานและการควบคุม การติดตามและ ประเมินผล รวมไปถึงการบริหารเวลา ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด แบ่งเป็น

(1) ทักษะการจัดการความรู้ และ 8.2 ทักษะการบริหารเวลา

2.6.5 มิติด้านลักษณะชีวิต

ลักษณะชีวิต หมายถึง สิ่งสะท้อนความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สิ่งที่อยู่ภายใน เช่น ปรัชญา ความคิด ทศนคติ และอุปนิสัย และสิ่งที่แสดงออกภายนอกเป็นพฤติกรรม และบุคลิกต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากปรัชญาการมองโลกเบื้องหลังการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมไทยทั้งในปัจจุบัน และอนาคตลักษณะชีวิตของคนไทยที่พึงประสงค์มีดังนี้

1) ขยัน อดทน และทุ่มเททำงานหนัก

เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันยังมีความนิยมในการทำงานหนักไม่มากเพียงพอ ซึ่งเป็น จุดอ่อนสำคัญของคนไทย(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551: 42) อันจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อ การพัฒนาประเทศในอนาคต คนไทยในอนาคตควรต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริง การอดทนพากเพียร อย่างไม่ย่อท้อ และการลงแรงทำงานหนัก เพื่อทำงานที่รับผิดชอบให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

2) มีระเบียบวินัย

คนที่มีระเบียบวินัยจะเป็นคนที่สามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินการตามระบบระเบียบหรือ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้โดยอาจแสดงออกมาในด้านความมีระบบระเบียบในชีวิต ความสะอาด เรียบร้อย หรือการตรงต่อเวลา ฯลฯ

3) ความซื่อสัตย์

คนที่ซื่อสัตย์เป็นคนที่มีความเที่ยงตรงและยึดมั่นในหลักการความถูกต้องตามคุณธรรมและ จริยธรรมที่พึงงาม เช่น การแสดงออกมาในรูปของการรักษาคำพูด การรักษาสัญญา ไม่โกหก การมี ความยุติธรรมในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ การไม่เล่นพรรคเล่นพวก การมีความกล้าหาญในการทำ ความดีหรือทำในสิ่งที่ถูกต้อง การไม่รักษาหน้าแต่กล้าที่จะยอมรับความผิด การไม่โยนความผิดให้ ผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพียงเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รวมทั้งรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

4) มีวิสัยทัศน์

คนที่มีวิสัยทัศน์จะเป็นคนที่รู้จักมองการณ์ไกล และกำหนดเป้าหมายในอนาคต โดยมีความปรารถนา ความใฝ่ฝัน ความตั้งใจและการพยายามลงมือดำเนินการต่าง ๆ เพื่อที่จะไปถึงเป้าหมายที่ ต้องการด้วยความเชื่อมั่นว่าจะทำได้

5) ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศ

คนที่มีลักษณะนิสัยทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศจะมีอาการของความกระตือรือร้น พากเพียรพยายามในการทำทุกสิ่งให้ดีที่สุดเสมอตลอดเวลา ด้วยความเอาใจจริงเอาใจ จึงมีการอุทิศตัวลงแรงให้กับสิ่งที่ทำมีความละเอียดรอบคอบ รับผิดชอบเต็มที่อย่างไม่ปล่อยปละละเลย

6) รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คนที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีใจปรารถนาจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ พาตัวเองเข้าไปเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอและต่อเนื่องไปตลอดชีวิต โดยไม่ได้หยุดการเรียนรู้แค่เพียงวันที่สำเร็จการศึกษาแล้วเท่านั้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วโลก ในเวลาอันรวดเร็วและไร้ขอบเขต ปริมาณของข้อมูลข่าวสารที่หมุนเวียนอยู่ในโลกมีมากมายมหาศาลในแต่ละวัน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นกระบวนการต่อเนื่องไปอย่างไม่สิ้นสุด ส่งผลให้ความรู้เดิมจะล้าสมัยลงและใช้ไม่ได้ผลอย่างเต็มที่กับโลกที่เปลี่ยนแปลง ทำให้คนในโลกอนาคตจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเพื่อจะสามารถปรับตัวในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา

7) มีจิตสำนึกประชาธิปไตย

คนไทยในอนาคตควรได้รับการปลูกฝังให้ยอมรับในสิทธิเสรีภาพและโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันการรับรู้ในสิทธิของตนเองและผู้อื่น การมีความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

8) เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย

เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย หมายถึง ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและเกิดความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ที่ดีของไทย เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้านไทย วัฒนธรรมที่ดีของไทยทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อาทิ การแต่งกาย อาหาร สมุนไพรยารักษาโรค ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีกิริยามารยาทงดงาม การมีรอยยิ้มที่เป็นเอกลักษณ์ในการสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน โดยสามารถที่จะดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยพร้อมกับการปฏิรูปความเป็นไทยที่สอดคล้องกับบริบทของโลกปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคโลกาภิวัตน์

9) มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม

การมีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม หมายถึง การแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เพียงแค่นตนเองอยู่รอดเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม พร้อมกับความเต็มใจและยินดีที่จะเสียสละสิทธิของตนออกไปถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น

2.6.6 แนวคิดด้านคุณสมบัติแรงงานอาเซียน

แนวคิดด้านคุณสมบัติแรงงานมีความสำคัญต่อการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) คุณสมบัติดังกล่าวประกอบด้วย

1) คุณสมบัติพื้นฐานของพลเมืองอาเซียน (แพรภัทร ยอดแก้ว, 2556 : 373 -375) มีดังต่อไปนี้

(1) มี ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน ในประเด็นต่อไปนี้ จุดกำเนิด กฎบัตรอาเซียน สัญลักษณ์อาเซียน ประชาคมอาเซียน และ ความสัมพันธ์กับประเทศภายนอกอาเซียน

(2) มีทักษะในการสื่อสาร

- (3) มีความสามารถในการใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ
 - (4) มีความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองอาเซียน
 - 2) คุณสมบัติของพลเมืองอาเซียนตามกฎบัตรอาเซียน
- กฎบัตรอาเซียน เป็นธรรมนูญที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกันและการขับเคลื่อนองค์กรอาเซียน กำหนดคุณสมบัติพลเมืองดังนี้
- (1) รักความสงบและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี
 - (2) มีความเชี่ยวชาญในอาชีพและมีความสามารถหลากหลาย
 - (3) มี น้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้ อื่น
 - (4) เคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้ อื่น
 - (5) มีจิตสำนึกรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในภูมิภาค
 - (6) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
 - (7) มีความรับผิดชอบ
 - (8) เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและสังคม
 - (9) ยึดมั่นหลักสามัคคีและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติภูมิ มีประดิษฐ์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องความตระหนักในคุณค่าของการจัดการและการตลาดในโลกยุคใหม่ ผลการวิจัยสรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความตระหนักในเรื่องของการจัดการและการตลาดคือ ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้ ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ความใส่ใจและการให้คุณค่า ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้าและระยะเวลา รวมถึงความถี่ในการรับรู้เรื่องในเรื่องของการจัดการและการตลาดในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง

พรทิศา คงคุณ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่องความรู้ ทักษะ และความพร้อมต่อการเป็นประชาคมอาเซียนของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และความพร้อมต่อการเป็น ประชาคมอาเซียนของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้นปีที่ 1 – 4 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 180 คน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน 2554 โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง 2) แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70 3) แบบสอบถามทัศนคติต่อการเป็นประชาคมอาเซียน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 และ 4) แบบสอบถาม ความพร้อมต่อการเป็นประชาคมอาเซียน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนอยู่ในระดับควรปรับปรุงมาก นักศึกษามีทัศนคติต่อการเป็นประชาคมอาเซียนอยู่ในระดับดี และ นักศึกษามีความพร้อมต่อการเป็นประชาคมอาเซียนอยู่ในระดับพอใช้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555) ร่วมกับศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จัดงานแถลงผลการวิจัยสำรวจทัศนะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(AEC) ภายใต้ชื่อ “ท่องเที่ยวไทยพร้อมเข้าสู่ AEC หรือยัง” เมื่อวันจันทร์

ที่ 12 พฤศจิกายน 2555 ภาคธุรกิจไทยมากกว่าร้อยละ 85 มีการเตรียมความพร้อมในระดับมากถึงปานกลาง โดยมีการเตรียมความพร้อมมากที่สุดเรื่องการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานสากล และการพัฒนาเว็บไซต์ให้เป็นสากล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการมองว่ารัฐบาลให้ความสำคัญและเตรียมความพร้อมรับมือกับ AEC ในระดับปานกลาง โดยต้องการให้รัฐบาลเร่งดำเนินการเรื่องการสร้างมาตรฐานการบริการและการท่องเที่ยว รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคอาเซียนด้านการท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องการให้รัฐบาลดำเนินการเป็นอันดับแรกเพื่อรองรับ AEC คือ การกระตุ้นตลาดการท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ รองลงมาคือ การยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยวให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล และการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

นฤมล ศรีอ่อน ทนงจิต บัวโสภา และ ชุตาทพร ผาจันทร์, (2555 : 60-62) ได้ทำการวิจัยเรื่องเรื่องการเตรียมความพร้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี กับการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีกับการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน โดยรวมนักศึกษาให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพราะการเปิดประชาคมอาเซียนมีส่วนสำคัญต่อตัวนักศึกษาในเรื่องของการทำงาน เพราะในอีก 3 ปี ข้างหน้าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจด้านการลงทุน ด้านธุรกิจการค้า ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงด้านอุตสาหกรรมต่างๆ และด้านแรงงานซึ่งสามารถโยกย้ายแรงงานได้อย่างเสรี ซึ่งในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอาเซียนนักศึกษารับรู้ข้อมูลจากโทรทัศน์มากที่สุดเพราะสามารถให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน มีทั้งภาพและเสียง และในการเปิดประชาคมอาเซียนนักศึกษามีความพร้อมมากที่สุด เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญในการเตรียมตัวก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน เพื่อประกอบความรู้ และยังนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ทัศนคติเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจากการศึกษา พบว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนค่อนข้างดี และเห็นประโยชน์จากการรวมตัวที่เกิดขึ้น ที่สำคัญนักศึกษาส่วนใหญ่ตระหนักรู้ว่าตนเป็นพลเมืองอาเซียนโดยภาพรวมที่นักศึกษามีต่ออาเซียน นักศึกษาส่วนใหญ่มองอาเซียนในด้านบวกปัญหาของการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างขาดความรู้ทักษะทางด้านภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่ใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้การจ้างคนไทยที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ซึ่งแม้จะจ่ายค่าจ้างสูงแต่ไม่มากเท่าที่จ่ายให้กับชาวต่างชาติมีผลให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการให้ลดต้นทุนมากขึ้น นอกเหนือจากการใช้ภาษาอังกฤษในการทำงานแล้วภาษาอังกฤษมีความจำเป็นอย่างมากในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สำหรับการเตรียมความพร้อมแรงงานไทยในอีก 3 ปี ข้างหน้านี้ ถือเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ยังพอมีเวลาในการที่จะสร้างแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพเพื่อสู้กับแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน

นงนภัส ชื่นพัฒพงศ์ (2555) ได้ศึกษาทัศนคติและความพร้อม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีต่อการเปิดเสรีอาเซียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดี และมีความคาดหวังในโอกาสที่ได้จากการรวมกลุ่มอาเซียน ทั้งด้านการพัฒนาประสิทธิภาพในตนเอง การพัฒนา

ด้านภาษา การมีรายได้ที่สูงขึ้น การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการที่ประเทศชาติจะได้รับประโยชน์ในการพัฒนามากขึ้น

พัชรินทร์ ปิ่นบัณฑิตทรัพย์ (2543) กฤษ โขติการณ (2545) และ อัญชลี ผิวขาว (2548) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทัศนคติความพร้อมของนักศึกษาได้ผลไปในทิศทางเดียวกัน พบว่าผู้มีความรู้และทัศนคติที่ดีจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีและมีขอบเขตสูงตามมา

กิตติภูมิ มีประดิษฐ์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องความตระหนักในคุณค่าของการจัดการและการตลาดในโลกยุคใหม่ ผลการวิจัยสรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้และความตระหนักในเรื่องของการจัดการและการตลาดคือ ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้ ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ความใส่ใจและการให้คุณค่า ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้าและระยะเวลา รวมถึงความถี่ในการรับรู้เรื่องในเรื่องของการจัดการและการตลาดในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง

บุญทวรรณ วิงวอน (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โอกาสและการปรับตัวของวิสาหกิจเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาวิสาหกิจในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีการดำเนินงานโดยเจ้าของกิจการ มีการขับเคลื่อน การดำเนินงานด้วยตนเอง มีอิสระและตัดสินใจโดยเจ้าของ มีทุนทางสังคมสูง การตลาดเน้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นความคิดสร้างสรรค์ มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีตราสินค้าและเน้นทรัพยากรที่หลากหลาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้วิสาหกิจชุมชน ไม่มีหรือมีอาจจะน้อย ส่วนผลการวิเคราะห์การปรับตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีโอกาส ในการร่วมทุน และร่วมเทคโนโลยีกับผู้ประกอบการข้ามชาติ สามารถเรียนรู้จากคู่แข่งทางธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว แสวงหาแหล่งทุนระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น สามารถประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านผลิตภัณฑ์และ บริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ขอบเขตการตลาดมีการขยายมากยิ่งขึ้น หากวิสาหกิจส่วนใหญ่มีการปรับตัวและขับเคลื่อน ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี เน้นการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ในการดำเนินงานห่วงโซ่อุปทานและสามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันและลดต้นทุนให้กับกิจการ เน้นการบูรณาการเครือข่ายการดำเนินธุรกิจระดับนานาชาติ

จันทร์พา ทัดภูธร (2556) ได้ศึกษาถึงการศึกษความพร้อมและการเตรียมตัวทางด้านการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อรองรับการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี พุทธศักราช 2558 พบว่าประเทศสมาชิกทั้งเก้าของอาเซียนข้างต้นมีระดับความพร้อมและการเตรียมตัวทางด้านการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพร้อมทางด้านภาษาอังกฤษ โดยสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซียและบรูไน มีความพร้อมทางด้านภาษาอังกฤษในระดับที่สูงกว่าสมาชิกอีกห้าชาติ สมาชิกอาเซียนที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับที่ต่ำกว่า อันได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม มีเจตคติในทางบวกต่อการร่วมกันสร้างประชาคมอาเซียนเนื่องจากประชาชนจะได้ประโยชน์ในการสร้างกลุ่มทางเศรษฐกิจกว่าครึ่งของอาเซียนยังเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างชาติอยู่ ในขณะที่สมาชิกของอาเซียนส่วนใหญ่เป็นประเทศผู้บริจาค (Donors) อาเซียนมีช่องว่างของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาติสมาชิกที่สูงกว่า

กชกร บุญฤทธิผล (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทางด้านโลจิสติกส์ โดยศึกษาโอกาส อุปสรรค และ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการ

ให้บริการโลจิสติกส์ พบว่าปัจจัยวัตถุดิบภายในประเทศที่มีราคาสูงขึ้นส่งผลให้มีการหาทางเลือกในการสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศมากยิ่งขึ้น

นพดล สุตันตวิณชัยกุล(2554) ได้ศึกษาความพร้อมด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษาอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่าสถานศึกษาอาชีวศึกษาไทยส่วนใหญ่มีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ

กนิษฐา ก้องเกียรติยศ และ ไกรจิต สุตะเมือง (2556 : 245) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ SMEs ภาคอุตสาหกรรมการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ พบว่าผู้ประกอบการกลุ่มที่เตรียมความพร้อมมากที่สุด มียอดขายธุรกิจต่อปีอยู่ระหว่าง 10.1-50 ล้านบาท ด้วยเงินทุนจดทะเบียน 1-5 ล้านบาท

สังคม นนทพิพัฒน์ วัชรพงษ์ เรือนคำ และ พัชรา ก้อยชูสกุล (2557 : 66) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคหนองพยาธิของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สรุปได้ว่าความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคหนองพยาธิของอาสาสมัครสาธารณสุข

สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 7 (2557) ได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อผลกระทบด้านแรงงาน จึงได้ให้ความรู้ประชาสัมพันธ์แก่ผู้ประกอบการในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อสร้างความตระหนักถึงปัญหาแรงงานขาดแคลน นอกจากนี้ทางสถาบันได้จัดทำโครงการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานจากประเทศกัมพูชาเพื่อส่งเสริมให้ทำงานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

สุสงวน รักหน้าที่ (2555 : 8) ได้ให้เหตุผลจากการศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการแพทย์ด้านแนวทางการจัดการของเสียอันตรายในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยรัฐว่า การให้ความรู้และการสร้างทัศนคติที่ดี จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายให้แก่บุคลากรทางการแพทย์

พีระศักดิ์ กิตติวรพันธุ์ (2554 : 70) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการอุตสาหกรรมที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับคุณสมบัติด้าน ความมีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความอดทนต่ออุปสรรค ความมีวินัยตรงต่อเวลา รับผิดชอบ และ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา

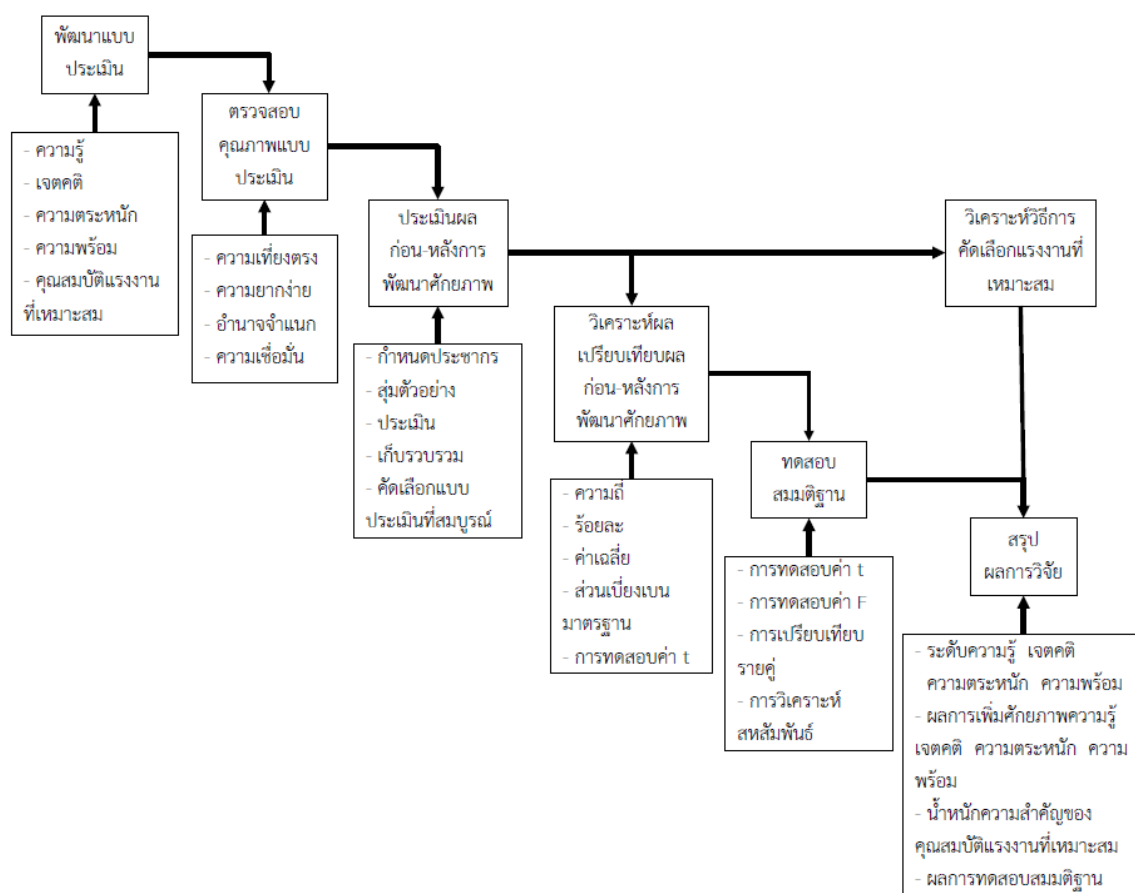
เสาวณี ใจรักษ์ (2551: 64) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2551 ผลการศึกษาพบว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

1) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีสภาพธุรกิจได้แก่ จำนวนพนักงานทุนจดทะเบียน และ สถานที่ตั้ง ที่แตกต่างกันมีระดับระดับความรู้ เจตคติ ความตระหนักและความพร้อม ด้านโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคอาเซียนแตกต่างกัน

2) ระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับ ความตระหนัก เจตคติ และความพร้อมของผู้ประกอบการ
อุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดอุบลราชธานีต่อโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค
อาเซียน

และสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยดัง รูปที่ 2.3

รูปที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย